

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**VYUŽÍVÁNÍ VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ PŘI SEZNAMOVÁNÍ
DĚTÍ S REALITOU V MATEŘSKÉ ŠKOLE**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martina Hrdličková
Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Ladislav Podroužek, Ph.D.
Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 2013

.....

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala své rodině za psychickou podporu, Doc. PaedDr. Ladislavu Podroužkovi, Ph.D. za odbornou pomoc a vedení bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala jednotlivým institucím za čas a informace, které mi byly ochotné poskytnout. A můj velký dík patří mojí kolegyni, paní Jarmile Fišerové, která mi pomohla zrealizovat výukové programy v mateřské škole a celý jejich průběh zdokumentovala.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina HŘDLIČKOVÁ**
Osobní číslo: **P10B0357P**
Studijní program: **B7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Název tématu: **Využívání vzdělávacích programů při seznamování dětí s realitou v mateřské škole v Plzeňském kraji**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Zpracování projektu práce
2. Sběr a analýza odborné literatury
3. Realizace projektu práce
4. Závěry a doporučení pro praxi
5. Zpracování a odevzdání DP, BP i v elektronické podobě

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 118

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ, Ivana. Aktivní konstrukce přírodovědného poznání žáků primární školy. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005. 204 s. ISBN 80-7044-723-0.

PODROUŽEK, Ladislav. Úvod do didaktiky prvouky a přírodovědy pro primární školu. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2003. 247s. ISBN 80-86473-45-7.

VANČÁT, Jaroslav. Výchova k tvořivosti ve Školním vzdělávacím programu. Praha: EduArt, občanské sdružení, 2007. 38 s. ISBN 978-80-86783-20-8.

KOLEKTIV AUTORŮ. Úvodní studie: Konstruktivismus a jeho aplikace v integrovaném pojetí přírodovědného vzdělání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 115 s. ISBN 80-244-1258-6.

ŠIMIK, Ondřej. Základy seznamování s přírodou a společností. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě- Pedagogická fakulta, 2007. 160 s. ISBN 978-80-7368-490-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. PaedDr. Ladislav Podroužek, Ph.D.
Katedra pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 30. září 2012

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. srpna 2013

Doc. PaedDr. Jana Coufalová, CSc.
děkanka

PhDr. Dagmar Čábalová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 11. října 2012

Obsah

1	ÚVOD.....	6
2	REŠERŠE LITERATURY.....	7
3	CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÉHO OBDOBÍ - PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	8
3.1	MOTORICKÝ VÝVOJ.....	8
3.2	KOGNITIVNÍ VÝVOJ.....	9
3.3	CITOVÉ PROŽÍVÁNÍ, POTŘEBY.....	10
3.4	SOCIÁLNÍ A MORÁLNĚ – ETICKÝ VÝVOJ.....	10
3.5	VYUŽITÍ TĚCHTO POZNATKŮ PŘI PRÁCI S DĚTMI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	11
4	VZDĚLÁVÁNÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	13
4.1	RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (RVP PV).....	13
4.1.1	<i>Dítě a jeho tělo</i>	14
4.1.2	<i>Dítě a jeho psychika</i>	14
4.1.3	<i>Dítě a ten druhý</i>	15
4.1.4	<i>Dítě a společnost</i>	15
4.1.5	<i>Dítě a svět</i>	15
4.2	ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM (ŠVP).....	15
4.3	TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM (TVP).....	16
4.4	STÁTNÍ PROGRAM ENVIRONMENTÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVY A OSVĚTY V ČESKÉ REPUBLICE (EVVO).....	17
5	VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY A INSTITUCE, KTERÉ JE V PLZEŇSKÉM KRAJI NABÍZEJÍ.....	19
5.1	VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY, PEDAGOGICKÉ PROJEKTY A VÝUKOVÉ PROJEKTY.....	19
5.2	EXTERNÍ VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE A JEJICH VÝZNAM PRO VÝUKU V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH.....	20
5.2.1	<i>Občanské sdružení Ametyst</i>	21
5.2.2	<i>Ekocentrum Spálené Poříčí</i>	23
5.2.3	<i>Obvodní knihovna Plzeň-Skvrňany</i>	23
5.2.4	<i>Environmentální centrum Lüftnerka</i>	24
6	DIDAKTICKÁ ANALÝZA VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ.....	26
6.1	DIDAKTICKÁ ANALÝZA.....	26
6.2	DIDAKTICKÁ ANALÝZA VÝUKOVÉHO PROGRAMU „CO NÁM DÁVÁ OVEČKA“ (OBČANSKÉ SDRUŽENÍ AMETYST).....	27
6.3	VÝUKOVÝ PROGRAM „VŠECHNO LÉTÁ, CO PEŘÍ MÁ“.....	31
6.4	VÝUKOVÝ PROGRAM „ŽIVOT V PRAVĚKÉ VESNICI“.....	38
7	ZÁVĚR.....	50
8	RESUMÉ.....	51
9	SEZNAM LITERATURY A INFORMAČNÍCH ZDROJŮ.....	52
9.1	LITERATURA.....	52
9.2	INFORMAČNÍ ZDROJE.....	53
10	PŘÍLOHY.....	55

1 Úvod

Procesem učení a vzdělávání lidská bytost prochází neustále. Jakého se nám dostane vzdělání a jak tyto nabyté znalosti dokážeme využít, ve velké většině ovlivňuje náš život. V raném věku se člověk učí nejsnáze a hlavně dítě v předškolním věku se chce vzdělávat, díky vrozené zvědavosti je to pro něj naprosto přirozené. Postupem času se ono „chtít se učit“ mění na „muset se učit“. Pokud zobecníme slova spisovatele Roberta Fulghuma, pak vše, co lidé potřebují znát, se naučí v mateřské škole. S tím nelze nesouhlasit. Pakliže jsou kvalitně položeny základy, pak následným vzděláváním člověk opravdu získává mnohé. Toto nás vede k postavě pedagoga v mateřské škole. Dobrý pedagog v předškolním zařízení by měl být něco jako renesanční osobnost. Měl by v sobě spojovat chůvu, vychovatele, učitele, hudebníka, výtvarníka a měl by alespoň částečně ovládat improvizaci. To si jen málokdo uvědomuje. Učitel v mateřské škole by měl mít dostatečný všeobecný přehled, o všem by měl vědět alespoň něco, protože zvědavé dětské otázky mnohokrát zabrousí do zcela netušených oblastí.

Jak bylo řečeno výše, učitel v mateřské škole by měl vědět o všem něco, jde tedy spíše po povrchu informací. Co mu ale zbývá, pokud se dané téma jeví pro děti nebo pro něho samotného velmi atraktivní? Jak může ozvláštnit nabízenou vzdělávací nabídku? Samozřejmě může téma sám do hloubky prostudovat a vše vhodnou a srozumitelnou formou dětem předat (a ve valné většině případů se tak i děje). Dnes ale může využít i jiných možností. Existuje spousta externích vzdělávacích institucí, které se orientují na práci s dětmi, nabízejí vhodné vzdělávací programy a ty pak s dětmi realizují.

Cílem této práce je zmapovat, které instituce v Plzeňském kraji takové programy pro děti předškolního věku nabízejí, co je náplní jejich práce, a co to vše přináší mateřským školám.

2 Rešerše literatury

Klíčová slova: vzdělávací programy

didaktická analýza

tvorba projektů

externí vzdělávací instituce

předškolní vzdělávání

předškolní dítě

pedagogika

První část práce byla věnována seznámení s vývojovým obdobím předškolního věku, s jeho hlavními rysy a specifiky, které by měli brát v potaz všichni, kteří se věnují práci s dětmi této věkové skupiny. Bylo použito zejména dvou publikací, a to Vývojová psychologie autorek Novotné, Hříchové a Miňhové (vydaná v roce 2004) a Raný psychický vývoj dítěte od autorky L. Šulové z roku 2010. Obě publikace jsou dostupné ve Státní vědecké knihovně v Plzni. Další část práce se zaměřila na vzdělávání v mateřské škole, respektive na dokumenty, které jsou nezbytné pro vzdělávání v mateřské škole. Bylo využito Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, Manuálu k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy a Praktického průvodce třídním vzdělávacím projektem mateřské školy. Všechny tři dokumenty jsou dostupné na internetových stránkách Výzkumného ústavu pedagogického. Do textu byl začleněn také Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice dostupný na internetových stránkách Ministerstva životního prostředí. Pro přiblížení jednotlivých vzdělávacích institucí bylo použito jejich internetových stránek a také informací, které zástupci autorce sdělili buď osobně při rozhovoru, nebo elektronickou poštou. Poslední část práce se věnuje samotnému vytváření programů a didaktické analýze, která této tvorbě předchází. Informace ohledně didaktické analýzy byly čerpány z publikace Úvod do didaktiky prvouky a přírodovědy pro primární školu od autora L. Podroužka, vydána roku 2003.

3 Charakteristika vývojového období - předškolní věk

Celá bakalářská práce je věnována tomu, jak externí vzdělávací instituce pracují s předškolními dětmi a jaké vzdělávací programy nabízejí mateřským školám. Ale co by měli o těchto dětech vědět všichni ti, kteří s nimi pracují? Jaké vůbec je předškolní dítě? Jakým způsobem přistupovat k jeho vzdělávání, aby byla práce co nejefektivnější? Na tyto otázky bude v této kapitole zodpovězeno.

3.1 Motorický vývoj

Někteří autoři představují předškolní věk jako období od narození do začátku školní docházky. Ovšem ve většině publikací zabývajících se tímto vývojovým obdobím je předškolní věk vymežován 3. a 6. (potažmo 7.) rokem. Tedy lze říci, že ve většině případů tento časový úsek pokrývá docházku dítěte do předškolního zařízení.

Oproti předchozím vývojovým obdobím (novorozenecké, kojenecké a batolecí období) se tělesný a psychický vývoj o něco zpomalil, stále ale dochází ke zrání centrální nervové soustavy. Ani anatomický růst neustává, naopak předškolní dítě v průměru povyroste o 5 až 7cm. Prodlužují se končetiny a upravuje se poměr velikostí mezi hlavou a tělem. Zdokonaluje se hrubá motorika a koordinace pohybů. Pohyby již nejsou tak neobratné a tvrdé, získávají přesnost, obratnost, plynulost i eleganci. Dítě tohoto věku velmi rádo vyhledává nejrůznější pohybové aktivity. Snadno se je učí, zdokonaluje se v nich.

V této fázi také nastává rozvoj jemné motoriky. Může se zdát, že jemná motorika se nerozvíjí tak vehementně jako motorika hrubá, je to zapříčiněno tím, že v předškolním období se ještě nestihly plně osifikovat kůstky ruky. K tomu dochází až na sklonku tohoto období – tedy někdy kolem 7. roku. Dítě tohoto věku by mělo bez problémů zvládnout úkony sebeobsluhy (najíst se, obléci se, vyčistit si zuby atd.). Kolem 4. – 5. roku by dítě mělo mít vyhraněnou laterální. Spolu s rozvojem jemné motoriky lze u předškolního dítěte pozorovat i rozmach kresebného projevu, ten je pro dítě přirozený a měl by se podporovat vhodným a podnětným prostředím. Stadium čarání, kdy čára či např. kolečko představují mnohovýznamový útvar a pokaždé jsou dětmi vysvětlovány jiným způsobem, zhruba ve třech letech vystřídá „univerzální“ postava hlavonožce. Podle literatury je možné vysvětlit kresbu hlavonožce tak, že dítě graficky znázorní to, co konkrétně vidí, když se k němu dospělý sklání, tedy hlavu a obličej a horní a dolní končetiny. Kolem 5. roku už se u dítěte

vyskytuje i náznak celé postavy (např. nachází se zde trup – často s pupíkem, končetiny již nejsou čárky, ale oválky či obdélníky apod.).¹

3.2 Kognitivní vývoj

Předškolní dítě vnímá globálně, tudíž bez schopnosti rozlišení základních vztahů, a protože začíná vnímat detaily, často jej také jeden takový pro dítě výrazný prvek upoutá. Vnímání orientované zejména na hmat se postupně mění na vnímání orientované na zrak a sluch, tedy na smysly distální. Rozvíjí se zraková a sluchová diferenciacce, které sehrají významnou roli pro následné čtení a psaní. Předškolní dítě ještě neumí vnímat čas, žije přítomností, minulost a hlavně budoucnost je pro ně nesnadno pochopitelná. V čase se dokáže orientovat pouze na základě konkrétních situací (např. ještě třikrát se vyspím a pak pojedu na výlet). Paměť v předškolním období je bezděčná, konkrétní, mechanická a krátkodobá. Z toho vyplývá, že dítě si dokáže zapamatovat i relativně velké množství informací, které, pokud se často neopakují, vymizí. A lépe si zapamatuje konkrétní věci (to, co vidí, prožívá apod.) než jen věcný popis. Ovšem kolem 5. roku se začíná formovat paměť záměrná a také dlouhodobá.² Co se pozornosti týká, ta je labilní a relativně krátkodobá, proto by se u dětí toho věku měly častěji střídát prováděné činnosti. Kolísavosti vůle u dětí předškolního věku lze předejít správnou motivací pro danou činnost. Motivace by měla být spojená buď s imaginací dítěte, s konkrétní činností nebo by měla být zaměřená na uspokojení některé z dětských potřeb.³

V předškolním období se rozvíjí názorné intuitivní myšlení. Tok myšlenek se odvíjí od toho, co dítě konkrétně vidí. Dochází také k postupnému zobecňování. Myšlení v tomto období je prelogické, tedy dosud nemá základ v logických operacích, a ireverzibilní (nezvratné). Mezi další typické znaky myšlení v tomto období se řadí egocentrismus (dítě na vše nazírá jen ze svého úhlu pohledu, nedokáže akceptovat, že ostatní lidé vidí věci odlišně), prezentismus (přeceňování času), antropomorfismus (přisuzování lidských znaků předmětům, zvířatům), fantazijní přístup. Otázku „Co je to?“ teď nahrazuje otázka „Proč?“

¹ NOVOTNÁ, L., HRÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. 3. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. 82 s. ISBN 80-7043-281-0. S. 48.

ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. 247 s. ISBN 978-80-246-1820-3. S. 66 – 67.

² NOVOTNÁ, L., HRÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J., pozn. 1, s. 49.

ŠULOVÁ, L., pozn. 1, s. 68.

³ ŠULOVÁ, L., pozn. 1, s. 70.

– dítěti nyní již k uspokojení zvědavosti nestačí pouhý popis, nyní chce vysvětlení a snaží se pochopit vztahy a souvislosti vztahující se k danému jevu.⁴

Představy dětí v předškolním období jsou velmi bohaté a rozvité. Často se lze setkat s dětskou konfabulací, jedná se o představu, které dítě tak pevně věří, že si myslí, že je to pravda. Nejedná se vlastně o lež, protože dítě je o pravdivosti skálopevně přesvědčeno, a není vhodné, aby za ni bylo trestáno.⁵

3.3 Citové prožívání, potřeby

Citové prožívání v předškolním období se dá charakterizovat slovy intenzivní, krátkodobé a proměnlivé. V této fázi vývoje se ale děti již učí ovládat své citové projevy. Již dokážou samy sebe litovat, zlobit se za něco samy na sebe a projevuje se již i kritika ke své osobě.

Pro správný vývoj dítěte je, samozřejmě kromě uspokojování potřeb fyziologických, nutné i uspokojování potřeb jistoty, zázemí, bezpečí, stability a trvalosti, dále pak potřeba citového vztahu, sociálního kontaktu, společenského uznání a seberealizace. Dítě tohoto věku dále vykazuje potřebu být aktivní (děti nedokážou být v klidu, skáčou, běhají atd.), aktivita se nejvíce projevuje při hře. Ne nadarmo se předškolní věk označuje jako „zlatý věk hry“. Dítě vykazuje velkou potřebu hry, při ní se učí, relaxuje, seznamuje se s ostatními, zkouší si různé sociální role, díky ní se dokáže vyrovnat s různými pro ně složitými situacemi. Zdravé dítě snadno zvládne krátkodobé nároky na něj kladené nebo krátkodobý stres, ovšem při dlouhodobém neuspokojování některých základních potřeb se mohou projevit obranné mechanismy jako například agrese k sobě nebo ke svému okolí, touha upozornit na sebe, omezení nebo úplnému ustání hry, komunikace, styku s ostatními, v některých případech se dokonce může objevit i regresivní stav (dítě se vrací vývojově zpět, například znovu začne mít problémy s pomočováním, i když předtím již byly hygienické návyky zvládnuty).⁶

3.4 Sociální a morálně – etický vývoj

Kolem 3. roku si dítě začíná uvědomovat své postavení mezi ostatními, ve 4. roce dochází k tak zvané vývojové emancipaci (to jest k odpoutávání dítěte od matky) a velkého významu v předškolním období nabývá společnost vrstevníků, které dítě potřebuje ke své

⁴ ŠULOVÁ, L., pozn. 1, s. 69.

⁵ ŠULOVÁ, L., pozn. 1, s. 69 – 70.

⁶ ŠULOVÁ, L., pozn. 1, s. 70 – 72.

hře, ke komunikaci apod. Z rodiny si dítě osvojilo určité modely chování, které si ve skupině vrstevníků může směle zkoušet, umí již zaujmout různé sociální role a ty dokáže ztvárnit ve svých hrách. Rozvíjí se schopnost spolupráce, empatie, soupeření, ale také schopnost řešit nastalé problémy kompromisem. Dochází také ke zkvalitnění sociální reaktivity právě tím, že dítě má v této době větší možnosti k uplatňování a procvičování forem, které zná z domova. Vytvíjí se sociální kontrola, jde o pozvolný proces, kdy dochází ke zvládnutí sociálně žádoucího chování.

Morálně – etický vývoj dítěte předškolního období souvisí s rozvojem citů a sociálních vztahů. Někdy od 3. roku děti znají základní sociální normy – co se smí, co se nesmí, co se v žádném případě nedělá atd. Tyto normy má již dítě zažitě, dokáže je samo regulovat, aniž by k tomu potřebovalo dohled dospělého. Dítě ale často tyto normy vědomě porušuje. Jedná se o určitý druh experimentace, kdy dítě čeká, co se stane, když překročí dané hranice. Předškolní věk se označuje jako senzitivní období pro vytváření základů charakteru dítěte. Zároveň zde dospělý vystupuje jako autorita a vzor a dítě pokládá za samozřejmost být jako tento vzor. Z toho vyplývá, že tyto autority (ať se jedná o rodiče, prarodiče nebo pedagogy) by se měly chovat podle nejlepšího vědomí, být vhodným vzorem a tímto modelovat morálně – etický vývoj dítěte a také jeho charakter. Dítě totiž dokáže přejímat i formy chování, o kterých samo ví, že nejsou zrovna vhodné. Vždyť se tak chová i jeho vzor, tak to přece nemůže být tak špatné.⁷

3.5 Využití těchto poznatků při práci s dětmi předškolního věku

Pokud vyučující chce, aby jeho práce byla co nejvíce účinná a efektivní, měl by mít na paměti toto:

- činnosti by měly být především kratšího rázu a měly by se často střídát
- efektivní je hojně zapojování pohybových aktivit a her
- činnostem by měla předcházet vhodná motivace (pohádka, příběh apod.)
- nabízené aktivity by měly mít nejlépe formu hry nebo prožitkového učení (dětská paměť je v tomto věku bezděčná a děti si nejlépe zapamatují to, co mají spojené se smyslovými nebo citovými prožitky)
- činnosti by měly být přiměřené věku
- děti by si toho měly co nejvíce vyzkoušet samy

⁷ ŠULOVÁ, L., pozn. 1, s. 72 – 75.

NOVOTNÁ, L., HRÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J., pozn. 1, s. 50.

- vyučující má být pro děti příkladem – jak vhodným chováním, tak i přístupem k práci

4 Vzdělávání v mateřské škole

Kapitola pojednává o dokumentech, které by měly být pro každého pedagoga v oblasti předškolního vzdělávání směrodatné. Navíc je zde zmíněn i „Státní program environmentálního vzdělávání v České republice“, neboť většina vzdělávacích institucí, o kterých bude pojednáváno v další části této práce, je z řad ekologicky a přírodovědně zaměřených.

4.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)

Jedná se o hlavní kurikulární dokument určený pro práci s dětmi předškolního věku. Spadá do kategorie veřejných spisů. RVP obecně spolu s Národním programem vzdělávání (NPV) tvoří státní úroveň kurikulárních dokumentů. Udává základní kritéria předškolního vzdělávání (tj. požadavky, podmínky, pravidla), je východiskem pro tvorbu školních vzdělávacích programů a vymezuje primární souhrn vědomostí, na který může následně navázat základní vzdělávání. RVP PV byl sestaven tak, aby ohraničoval a naplňoval kvalitu předškolního vzdělávání a zároveň zajišťoval dostupnost hodnotné edukace v jednotlivých mateřských školách. Ve svých požadavcích podněcuje vytváření základů klíčových kompetencí, kterých je možné v předškolním vzdělávání dosáhnout. Zároveň jsou zde zohledněny zákonitosti psychického i fyzického vývoje předškolního dítěte, ke kterým by měli pedagogové přihlížet při sestavování školních i třídních vzdělávacích programů. Mezi nejdůležitější úkoly, které z RVP PV pro učitele vyplývají, se řadí příprava předškolního dítěte na další vzdělávání, podpora individuálního rozvoje osobnosti dítěte za pomoci nejrůznějších metod a forem práce a také diagnostika. Dále má pedagog dbát na to, aby připravoval pro děti podnětné prostředí s nabídkou příhodných činností. Jako vhodné metody a formy práce tento dokument navrhuje prožitkové a situační učení, kooperační učení hrou a spontánní situační učení na základě nápodoby. Není vyloučeno použít ani klasické didaktické postupy, avšak musí být přizpůsobeny práci s předškolním dítětem a odpovídat specifikům daného věku. Na konci předškolního vzdělávání by měly být u dítěte položeny základy klíčových kompetencí⁸, do kterých se promítají rámcové cíle neboli obecné záměry předškolního vzdělávání. Aby mohly být klíčové kompetence alespoň z části naplněny⁹, mělo by být vzdělávací nabídkou,

⁸ Klíčové kompetence podle RVP PV: kompetence k učení, k. k řešení problémů, k. komunikativní, k. sociální a personální, k. činnostní a občanské. Jejich přesné znění lze nalézt v RVP PV na stranách 12-14.

⁹ I když RVP PV připouští, že dosažení klíčových kompetencí není v této úrovni vzdělávání povinné.

metodami a formami práce dosaženo dílčích výstupů jednotlivých oblastí (tzv. očekávaných výstupů). Tyto dílčí výstupy vycházejí z dílčích cílů, které lze považovat za rámcové cíle promítnuté do pěti vzdělávacích oblastí (biologická, psychologická, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální).

Pokud se učitel své profesi věnuje opravdu cíleně a důkladně, přichází s RVP PV do kontaktu neustále a nejvíce tehdy, když připravuje a plánuje vzdělávací nabídku. Tehdy se zaměřuje na tu část, která se věnuje rozboru vzdělávacího obsahu. Ten se člení do pěti oblastí (viz výše). Pokud je dokáže pedagog do své přípravy zakomponovat tak, aby co nejplynuleji přecházela jedna oblast v druhou a aby byly co nejvíce propojené, tím přirozenější a účinnější bude poskytované vzdělávání. Každé vzdělávací oblasti je v dokumentu RVP PV věnován prostor, ve kterém byla autory srozumitelně popsána. U každé takovéto charakteristiky jsou uvedeny dílčí vzdělávací cíle (co pedagog podporuje), vzdělávací nabídka (co pedagog nabízí), očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního vzdělávání ideálně umí a zvládá) a také rizika (co při práci hrozí za překážky).¹⁰

4.1.1 Dítě a jeho tělo

Jedná se o zástupce biologické oblasti vzdělávání. V tomto případě pedagog obrací svoji pozornost ve prospěch dětského růstu a nervosvalového vývoje, pohybových dovedností a fyzické zdatnosti. Podporuje u dětí zdravé životní návyky. Ve vzdělávací nabídce nechybí činnosti, které souvisí s lidským tělem, s ochranou lidského zdraví a bezpečí. Oblast zahrnuje i zvládnutí samoobslužných činností.¹¹

4.1.2 Dítě a jeho psychika

V této psychologické oblasti lze nalézt tři podoblasti: Jazyk a řeč; Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; Sebepojetí, city, vůle. Pedagog podporuje rozvoj duševní pohody, psychické zdatnosti a odolnosti, komunikativních dovedností a tvořivosti. Snaží se pěstovat v dětech kladný vztah k intelektuálním činnostem a učení. U dětí dbá na rozvoj samostatnosti, sebeovládání, ale i estetického a mravního cítění.¹²

¹⁰ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 20. 7. 2013]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf> S. 5-15.

¹¹ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 10, s. 16-18.

¹² *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 10, s. 18-24.

4.1.3 Dítě a ten druhý

Jedná se o interpersonální oblast, kde je kladen důraz na vztahy mezi lidmi, na utváření a posilování vztahů jak mezi dítětem a dospělým, tak mezi dětmi navzájem. Také je sem zařazena ochrana soukromí a osobního bezpečí.¹³

4.1.4 Dítě a společnost

V sociálně-kulturní oblasti se práce pedagoga zaměřuje především na osvětlení pravidel soužití ve společnosti, návyků a dovedností platných v daném sociálním prostředí, základů etiky a společenského chování. Také se v učitelově hledáčku objevuje svět kultury a umění, existence jiných národností a kultur odlišných od té, ve které děti žijí, a jejich vhodné zprostředkování dětem.¹⁴

4.1.5 Dítě a svět

V environmentální oblasti se pedagog snaží dítěti předat vědomosti o blízkém i širším okolí, snaží se mu přiblížit vliv člověka na životní prostředí. Dalším jeho úsilím je podnítit v dítěti úctu k přírodě, k životnímu prostředí a k životu v jakékoli formě a ukázat mu, jakými způsoby lze přispět ke zlepšení stavu věcí.¹⁵

4.2 Školní vzdělávací program (ŠVP)

V tomto případě se jedná o veřejný dokument, který je povinnou součástí dokumentace každé mateřské školy. Musí být projednáván se zřizovatelem dané mateřské školy a měli by s ním být seznámeni rodiče dětí, které mateřskou školu navštěvují. V souladu s RVP PV a obecně platnými právními předpisy si jej zpracovává každá mateřská škola podle jejích možností a podmínek. Hlavní odpovědnost za ŠVP nese ředitel příslušné školy, ale na jeho utváření by se ideálně měli podílet i členové pedagogického sboru. V každém ŠVP mají být uvedeny tyto informace: identifikační údaje mateřské školy, obecná charakteristika školy, podmínky vzdělávání, charakteristika vzdělávacího programu, organizace vzdělávání, vzdělávací obsah a evaluační systém.

¹³ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 10, s. 24-26.

¹⁴ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 10, s. 26-28.

¹⁵ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 10, s. 29-31.

Ve vzdělávacím obsahu ŠVP se objevuje konkrétní vzdělávací nabídka dané mateřské školy. Ta bývá členěna na jednotlivé části, tzv. integrované bloky (IB)¹⁶, které by měly být stručně popsány tak, aby bylo jasné, jak se s nimi bude dále pracovat. IB mohou být pro celou školu společné nebo se mohou v jednotlivých třídách lišit. ŠVP tedy určuje vzdělávací obsah obecně, ten pak získává konkrétní podobu na úrovni třídní. V ŠVP lze v charakteristice jednotlivých IB nalézt obsah bloku, hlavní cíle a očekávané výstupy. Vše by mělo samozřejmě odpovídat zásadám RVP PV, ale je na každé mateřské škole, jakým způsobem si svůj ŠVP vypracuje. Bloky by měly obsahovat alespoň zlomek z každé vzdělávací oblasti¹⁷, některá může převažovat, jiná být zastoupena pouze okrajově. IB by měly vycházet z přirozených potřeb dítěte, obsah by měl být dítěti srozumitelný, užitečný a využitelný v praxi. Ideálně by se měly jednotlivé bloky prolínat, vycházet jeden z druhého a propojovat se, protože to dítěti pomáhá vidět problém z několika úhlů pohledu a utvářet si na věc vlastní názor. Vše pak může zúročit při dalším vzdělávání.¹⁸

4.3 Třídní vzdělávací program (TVP)

TVP je pracovní dokument pedagoga, není jasně daný a může být upravován postupně podle potřeby. Vychází z ŠVP, který platí za vzor obecných cílů, záměrů a obsahů vzdělávání. To obecné pedagogové modifikují a vytvářejí TVP přesně na míru určité třídy. Při jeho sestavování musí učitelé mimo ŠVP dbát ještě na věkovou skladbu dětí ve třídě, na jejich zkušenosti, potřeby a dispozice, také musí zohledňovat základy předešlého vzdělávání a materiální podmínky třídy. Integrované bloky z ŠVP se zpřesňují a pod rukama učitelů se mění v tematické celky, které obsahují nejen konkrétní témata, činnosti, cíle, záměry a očekávané výstupy, ale i prostředky, díky nimž dochází k realizaci, a také evaluační činnosti. Tematické celky (tedy základní vzdělávací nabídka) mohou být obohaceny různými projekty a výukovými programy, které děti i pedagogy zajímají nebo se hodí k situaci, která se nějakým způsobem dotkla života ve třídě. Tyto nadstandardní projekty mohou být připraveny pro jednu i více tříd nebo i jen pro některé děti, mohou být

¹⁶ Pojem integrovaný blok je obecný, sdružuje v sobě různé podoby ucelených součástí učiva v ŠVP jako tematické celky, projekty, programy apod.

¹⁷ Tyto bloky jsou tedy vůči oblastem průřezové.

¹⁸ *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. 2. vydání. Praha:

Výzkumný ústav pedagogický, 2005. 33 s. ISBN 80-87000-01-3. S. 5-17.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 22. 7. 2013]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW:

<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>. S. 41-43.

vytvořeny jak pedagogy z dané mateřské školy, tak i různými organizacemi, ekocentry apod.¹⁹

4.4 Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (EVVO)

Dokument, vydaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, pojednává o environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě (EVVO), navrhuje způsoby realizace tohoto typu vzdělávání a zakomponování do školních dokumentací, zároveň věnuje pozornost i přípravě učitelů a dalších pedagogických pracovníků pro environmentální vzdělávání. Ústředním zájmem EVVO se stala edukace dalších generací o tom, jak žít podle principů udržitelného rozvoje. Mezi dalšími cíli lze najít například podporování rozvoje vědomostí o biosféře, životním prostředí, vztazích člověka a okolního prostředí, o globálních problémech a jejich řešení, pěstování úcty k živé i neživé přírodě, ale i motivování k aktivnímu zapojení do péče o životní prostředí. Dokument je rozdělen na čtyři základní témata podle toho, kterou cílovou skupinou se zabývá. Vzhledem k zaměření této práce zde bude zestručněno téma, které je věnováno environmentálnímu vzdělávání a výchově dětí a mládeže, resp. části, která je zacílená na děti předškolního věku.²⁰

Co se týče environmentálního vzdělávání předškolních dětí, jako cílové skupiny jsou označeny děti v mateřských školách a děti předškolního věku obecně, ale také rodina. V dokumentu je zdůrazněno, že primárně a největší měrou je výchova dětí vložena do rukou rodičů a rodiny, ale také na ně působí okolí a prostředí, ve kterém dítě žije a je vychováváno. Je zde kladen důraz na vytvoření pozitivního vztahu k přírodě a také na položení základů správného chování a jednání v přírodě. Mezi dalšími cíli se lze dočíst i to, že dítěti by měl být umožněn přímý styk a poznávání živé přírody v nejbližším okolí, což by vedlo k snadnějšímu vytvoření kladného vztahu dítěte k přírodě. V dokumentu MŠMT je významně doporučeno využívání programů center a středisek ekologické výchovy a

¹⁹ *Praktický průvodce třídním vzdělávacím projektem mateřské školy* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 25. 7. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/prakticky-pruvodce.pdf>. S. 18-20.

²⁰ *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice*, [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2000. [cit. 26. 7. 2013]. Dostupný z WWW: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty_evvo_cr/\\$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty_evvo_cr/$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf). S. 4-8.

environmentálních programů různých vzdělávacích institucí a jejich zapojování do vzdělávací nabídky v mateřských školách.²¹

²¹ *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice*, pozn. 20. S. 14-15.

5 Vzdělávací programy pro mateřské školy a instituce, které je v Plzeňském kraji nabízejí

Tato kapitola pojednává o vzdělávacích programech a o tom, co si pod tímto pojmem lze představit. V další fázi zde budou představeny vzdělávací instituce, které nabízejí vzdělávací programy, speciálně vzdělávací programy určené mateřským školám.

5.1 Vzdělávací programy, pedagogické projekty a výukové projekty

O obohacování základní vzdělávací nabídky mateřské školy již bylo v této práci pojednáno (viz výše, kap. 4.3 Třídní vzdělávací program). Co je to vzdělávací program, pedagogický projekt a výukový projekt? Jsou totožné nebo se mezi nimi dá nalézt rozdíl? Vzhledem k tématu této práce by na tyto otázky mělo být zodpovězeno. V nabídkách vzdělávacích institucí lze nalézt, že poskytují vzdělávací nebo také výukové programy, ale o projektech se nezmiňují. V odborné literatuře lze dohledat tato shrnutí:

Pedagogický projekt lze označit jako jednorázově realizovaný projekt, je ucelený a také relativně samostatný. Zahrnuje celek a jeho vzdělávací plán, může mít různou délku trvání (krátkodobý, střednědobý, dlouhodobý) a také různou formu (např. formu integrovaného tématu, problému ze života nebo praktické činnosti, na jejímž konci stojí konkrétní výstup, tj. praktický výrobek, stavby nebo dramatický produkt apod.). Nejeфекtivnější dopad pedagogický projekt má, pokud jej učitelé dokážou zařadit ve vhodných situacích.²²

Výukový projekt je „specifický způsob cíleného zpracování obsahu vyučování, založený na aktivním a motivovaném přístupu skupiny žáků k vlastnímu učení, kdy ve vymezené době dostupnými prostředky mají žáci získat definované znalosti a dovednosti.“²³ Ve své podstatě se od pedagogického projektu příliš neliší, také vychází z konkrétních situací, ze zájmů nebo potřeb dítěte, neobejde se bez vnitřní motivace dětí a stejně tak by měl stát na jeho konci konkrétní výstup. S pojmem výukový projekt se lze spíše než v mateřské škole setkat na škole základní ve spojení s projektovým vyučováním (projektovou metodou). Zde může být oproti pedagogickému projektu v mateřské škole vnímán určitý posun, protože při realizaci výukových projektů (tedy při projektovém

²² Praktický průvodce třídním vzdělávacím projektem mateřské školy [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 27. 7. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/prakticky-pruvodce.pdf>. S. 18.

²³ Projektové vyučování v Pardubickém kraji [online]. Poslední změna 3. 6. 2011. [cit. 27. 7. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.projevypk.cz/index.php?text=1&id1=7&id2=65&iddoc=72>.

vyučování) na základní škole je více kladen důraz na žákovu samostatnou myšlenkovou práci, cesta výuky není a ani nemůže být přesně naplánována, pedagog zde hraje spíše podpůrnou roli průvodce, žáci pracují hlavně ve skupinách. Projektová výuka vyžaduje aktivní přístup dětí (žáků a studentů) k výuce a jejich odpovědnost za vlastní práci na výukovém projektu. Své kořeny má v metodě problémové.²⁴

Oproti projektu je dílčí vzdělávací program charakterizován jako dlouhodobě uskutečňovaná, pravidelně a systematicky se opakující konkrétní činnost. Zařazuje se průběžně, když je čas, nebo pravidelně vždy v tu samou dobu. Dochází při něm k rozvoji dílčích schopností a procvičování dovedností.²⁵

S ohledem na poznatky z literatury by vzdělávací programy určené mateřským školám a nabízené externími vzdělávacími institucemi mohly být popsány spíše jako krátkodobé pedagogické projekty zaměřené na jedno určité téma. Většina takových projektů se v základních rysech shoduje. Trvají kolem 45 až 60 minut (někdy i 90 minut), roli pedagoga přejímá lektor, který výuku vede, snaží se dětem předat vhodně formulované informace a také dětem nabízí krátké činnosti k tématu, které s nimi také uskutečňuje. Projekty jsou většinou orientovány na rozvoj jedné vzdělávací oblasti nebo v nich jedna oblast významně převažuje. Vzhledem ke skutečnosti, že většina externích vzdělávacích institucí používá pojem vzdělávací nebo také výukový program, bude tento výraz používán v této práci i nadále. Vzdělávací nabídka se odvíjí od tématu, jako vyučovací metody jsou nejčastěji používány slovní metody, které vedou ke zprostředkovanému poznávání skutečnosti (vysvětlování/výklad, popis spojený s názornou ukázkou, rozhovor), a metody přímého smyslového poznávání věcí a jevů (pozorování).²⁶

5.2 Externí vzdělávací instituce a jejich význam pro výuku v mateřských školách

Všechny instituce, které jsou zde následně uvedeny, se zabývají mimo jiné i prací s předškolními dětmi, jejich výukou. Vzdělávání každé věkové skupiny má svá specifika a pravidla, které je nutno dodržet, a to by se mělo odrážet i na vzdělávacích programech,

²⁴ PECINA, P. *Tvořivost ve vzdělávání žáků*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 99 s. ISBN 978-80-210-4551-4. S. 48-49.

SYNEK, M., ŽATKA, R. *Environmentální výchova v terénu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 144 s. ISBN 978-80-87472-22-4. S. 52-55.

²⁵ *Praktický průvodce třídním vzdělávacím projektem mateřské školy*, pozn. 22, s. 18.

²⁶ PODROUŽEK, L. *Úvod do didaktiky prvouky a přírodovědy pro primární školu*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-45-7. S. 68.

kteřé řůzně externí vzdělávací instituce nabízejí. Aby mohly vůbec s výukou začít, musí výukový program sestavit. V mnoha případech se výukové programy rodí od tématu, na které se postupně nabalují vhodné činnosti. Téma programu se převážně zvolí takové, pro které má daná instituce příhodné podmínky (např. malý statek s ovceři nebo jinými hospodářskými zvířaty), pomůcky nebo je po takovém programu poptávka ze stran škol (některé instituce mohou vytvořit i program podle přání nebo zadání školy). Tematické zaměření programu většinou také určí, kterou vzdělávací oblast podle RVP PV daný program primárně rozvíjí.

Největší význam spolupráce mateřských škol a externích vzdělávacích institucí lze spatřovat v tom, že tyto instituce na základě svých vzdělávacích programů významně obohacují základní vzdělávací nabídku škol. Jedná se zpravidla o jednorázové výuky, které se odehrávají během dopoledne (což se dá vhodně skloubit s denním harmonogramem mateřských škol) buď v interiéru anebo exteriéru.

5.2.1 Občanské sdružení Ametyst

Jedná se o plzeňské občanské sdružení, které sídlí v městské části Slovany, v Koterovské ulici. Ve výčtu činností, kterými se občanské sdružení Ametyst zabývá, se nalézají různé činnosti směřované k ochraně přírody a ekovýchově. Co se týče ochrany přírody, je sdružení zapojeno například do mapování sýčka obecného v Plzeňském a Ústeckém kraji, dále se podílí na druhové ochraně (v roce 2007 se sdružení zapojilo do výzkumu ekologie hnědáka chrastavcového, v letech 2007 a 2008 mapovalo výskyt užovky podplamaté, dlouhodobě se věnuje mapování výskytu tetřeva hlušce a datlíka tříprstého na Šumavě), provádí inventarizační průzkumy na různých místech (PP Doubí, PR Bažantnice). Zpracovává hodnocení vlivů EIA, SEA (hodnocení vlivů na životní prostředí), naturové hodnocení (hodnocení vlivů na lokality evropské soustavy chráněných území Natura 2000) a biologické hodnocení o ochraně přírody a krajiny (jedná se o přírodovědný výzkum území, na kterých je plánovaná výstavba nebo jiný zásah do krajiny, a vliv těchto změn na faunu a floru). Mezi činnostmi má také stálé místo péče o biocentrum v Prusinách u Nebílov. Zde se nachází dvorek s několika druhy hospodářských zvířat, zahrada s bylinami a budova staré školy, která slouží potřebám sdružení. V Prusinách se pořádají nejrůznější workshopy a semináře i pro veřejnost, příhodné uspořádání biocentra je využíváno také pro účely ekologické výchovy. Ekovýchova zahrnuje nejen nabídku výukových programů pro všechny typy škol, ale také semináře a konzultace pro pedagogy, půjčování instalací výstav zaměřených na přírodu a životní

prostředí a programy M.R.K.E.V. (čili metodika a realizace komplexní ekologické výchovy; jedná se o síť škol a školských zařízení, která slouží k šíření aktuálních informací a materiálů z oblasti ekologické výchovy) a Mrkvička (vzdělávací a informační podpora mateřským školám, náplň je stejná jako v případě programu M.R.K.E.V.). V oblasti ekovýchovy ještě stojí za zmínku projekt Labyrint, který nabízí školám a školským zařízením v Plzeňském kraji pomocnou ruku při zařazování environmentální výchovy do ŠVP a při realizaci průřezového tématu environmentální výchova. Nově (od září 2013) by mělo sdružení Ametyst provozovat v Prusinách u Nebílov „luční školku“, která vychází z konceptů lesní mateřské školy a ekologické výchovy. Prozatím bude v provozu dvakrát týdně, vždy v pondělí a ve středu od 7.30 do 16.00 hod.²⁷

Výukové programy občanského sdružení Ametyst vedou zpravidla dva lektori, kteří si větší skupinu rozdělí na dvě menší. Výhoda je zjevná, s menší skupinou se lépe pracuje, děti mají větší prostor vše si přímo prozkoumat, osahat a vyzkoušet, u praktických činností si nepřekážejí. Skupiny se v činnostech průběžně střídají. Pro mateřské školy mají v nabídce připraveny programy s ekologickou tematikou s názvy „Na návštěvě u oveček“, „Advent u prababičky“, „Hody, hody, doprovody“ a „Seznamte se, strom“. Tyto programy probíhají v Prusinách u Nebílov, v budově staré školy v areálu tamního biocentra. Přímo do tříd mateřských škol jsou pak připraveny programy „Co nám dává ovečka“ a „Strom“. Programy zaměřené na seznamování dětí s ovci a stromy jsou skoro shodné, ať se jedná o verzi pro Prusiny nebo do interiéru škol. V Prusinách se při realizaci programů co nejvíce využívá tamní malý statek s hospodářskými zvířaty. Děti zde na vlastní oči vidí, jak takový statek funguje, jak žijí zvířata na statku. Děti si mohou zvířata zkusit pod dohledem nakrmit nebo pohladit. Pokud je příhodné počasí, valná většina činností je vykonávána venku, do interiéru se skupiny přesouvají většinou pouze na vytvoření výrobku. Vzhledem k výše zmíněným skutečnostem bývají programy v Prusinách delší než ty realizované uvnitř škol, trvají zhruba do 8.30 do 12.00, ale v tomto čase je započítán i čas na svačinu. Ve školách jsou samozřejmě programy kratší a místo živých pomůcek si musí lektori při práci vystačit s názornými pomůckami, jako jsou např. obrázky. Co se týče skladby programů, na začátku každého programu je zařazena nějaká seznamovací aktivita (pro navození atmosféry programu a motivaci dětí), poté následuje výuka, tedy konkrétní

²⁷Občanské sdružení Ametyst [online]. Poslední změna 14. 6. 2013. [cit. 2. 7. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.ametyst21.cz/>.

činnosti doprovázené výkladem lektora, a výroba nějakého produktu. Program zakončuje činnost, která vede ke zhodnocení programu.²⁸

5.2.2 Ekocentrum Spálené Poříčí

Ekocentrum ve Spáleném Poříčí existuje od roku 1993, ale historie základní organizace Českého svazu ochránců přírody Spálené Poříčí se píše již více než dvacet let. V počátcích se ekocentrum věnovalo zejména budování záchranné stanice pro poraněné živočichy a práci v ní, postupně se začala rozvíjet environmentální výchova dětí, studentů i veřejnosti. V roce 1996 se Ekocentrum Spálené Poříčí stalo regionálním ekocentrem pro Plzeňský kraj. Nyní se ekocentrum věnuje nejen ekologické výchově, ale i biologickým programům zaměřeným na ochranu biodiverzity (mapování a podpora hnízdění ledňáčka říčního, průzkum populací raků apod.), vedení několika kroužků mladých ochránců přírody, pořádání ekologické olympiády pro Plzeňský kraj ve spolupráci s Církevní střední odbornou školou a samozřejmě je provozování záchranné stanice pro poraněné živočichy.

Ekologická výchova je ve Spáleném Poříčí provozována ve dvou rovinách. První rovina je zaměřena na mateřské, základní a střední školy, pro ně je vytvořena nabídka výukových programů, ze kterých si mohou školy vybrat a objednat ten, který je pro ně zajímavý. Pro mateřské školy jsou to programy „Odpady“ a „Hrátky pro (před)školáky“. V další rovině je ekologická výchova zaměřena na osvětu veřejnosti. Ta probíhá několika způsoby – jako pravidelné výstavy s ochrannářskými náměty, přednášky pro veřejnost, pořádání akcí pro veřejnost jako např. pletení košíků a také jako celotýdenní informační servis.²⁹

5.2.3 Obvodní knihovna Plzeň-Skvrňany

Jediný zástupce institucí nabízejících vzdělávací programy pro mateřské školy, který se nezabývá činnostmi spojenými s ekologickou a environmentální výchovou. Obvodní knihovna Skvrňany je pobočkou Knihovny města Plzně se sídlem v Macháčkově ulici. V téže budově jako obvodní knihovna má sídlo i M-klub a divadlo Bouda. Obvodní knihovna Skvrňany mimo jiné nabízí jak vzdělávací programy pro mateřské školy, první a

²⁸ Potřebné informace pro popis byly poskytnuty Mgr. et Bc. Janem Hiblem, lektorem občanského sdružení Ametyst, v rozhovoru dne 22. 1. 2013.

²⁹ *Ekocentrum Spálené Poříčí* [online]. Poslední změna 28. 5. 2013. [cit. 30. 6. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.ekocentrum.cz/>.

druhý stupeň škol základních a pro družiny, ale i tzv. Herní klub. Ten vznikl roku 2004 ve spolupráci s Mensou ČR a je určen příznivcům stolních a logických her. Ti si je zde mohou zdarma vyzkoušet a zahrát. A pakliže jsou zaregistrováni v knihovně jako uživatelé, mohou si některé hry půjčit domů.³⁰

Pořady pro mateřské školy pořádá obvodní knihovna zcela zdarma, stačí jen do knihovny zajít, vybrat si program a objednat se. Je to jediná ze čtyř institucí v této práci, která se ve svých programech nezaměřuje na environmentální vzdělávací oblast RVP PV Dítě a svět, ale na oblast psychologickou, a to Dítě a jeho psychika. Úkolem vzdělávacích programů, zde je mají nazvány jako pořady, je seznámení dětí s prostředím knihovny a přiblížení světu knih a literatury budoucímu dětskému čtenáři. Průběh programu opět začíná seznámením dětí, jak s knihovníkem coby průvodcem, tak s institucí knihovny. Poté se skupina přesune do zákoutí s kobercem a zde probíhá převážná část programu. Knihovník má připraveny pomůcky podle zvoleného tématu, kterými prokládá výkladovou část, jedná se jak o obrázkové knihy, tak o krátké nahrávky pohádek nebo pasáží z nich. Programy jsou zakončovány krátkou exkurzí po prostorách knihovny.³¹

5.2.4 Environmentální centrum Lüftnerka

Environmentální centrum Lüftnerka, které se nachází v areálu Zoologické a botanické zahrady města Plzně, zaměřuje svoje aktivity na environmentální činnosti určené jak pro školy různých stupňů, tak pro děti a mládež obecně. V náplni práce centra je zařazena příprava a realizace výukových programů s nejrůznějšími tématy, vedení komentovaných prohlídek po areálu ZOO a BZ, spolupráce se školami (například sběr hliníku), vedení přírodovědného a chovatelského kroužku a organizování příměstských táborů. ZOO a BZ Plzeň a centrum Lüftnerka vytvořily systém výukových permanentek pro školy, který si získal u škol oblibu. Jde o to, že daná škola si zakoupí finančně zvýhodněnou permanentku s určitým počtem volných vstupů do areálu ZOO a BZ. Aby ale tyto vstupy mohla škola využít, musí si objednat nějaký výukový program z centra Lüftnerka.

Tvorba vzdělávacích programů a jejich výuka zaujímá významné místo v činnosti Environmentálního centra Lüftnerka. Centrum nabízí širokou nabídku těchto programů určených různým stupňům škol a zájem o ně je také velký. Výuku vede lektor, což jsou

³⁰ Obvodní knihovna Skvrňany [online]. [Cit. 30.6.2013]. Dostupné z WWW: <http://www.skvrnany.wz.cz/knihovna.html>.

³¹ Popis programu byl vytvořen na základě zúčastněného pozorování, březen 2013.

bud' přímo zaměstnanci centra, nebo externí pracovníci, většinou z řad vysokoškolských studentů. Nezanedbatelné procento tvoří studenti fakulty pedagogické ZČU. Aby si nově příchozí lektori vytvořili představu o tom, jak vlastní průběh vzdělávacích programů vypadá, zpravidla absolvují náslehy u zkušenějšího kolegy. Poté se mohou domluvit s vedoucí centra (momentálně je jí Bc. Renata Vídršperková) a ta jim poskytne konkrétní informace o jednotlivých programech spolu s přípravami. Tyto přípravy (které obsahují jak trasu daného programu, tak informace o jednotlivých zástupcích živočišné říše) pak může lektor dle svého uvážení využít. Bývají ale dobrým vodítkem při prvních výukách. Každý lektor si vyzvedává „svoji“ skupinu na předem domluveném místě, s sebou mívá pomůcky k danému tématu (kůže guerézy, lebka lva, ale i skořápky vajec a včelí plástve apod.). Při vlastním průběhu programu lektor přiměřeným a vhodně formulovaným způsobem sděluje dětem informace o některých zvířatech a o způsobu jejich života (provádí výklad). Průběh, kvalita a zajímavost programu se ve velké míře odvíjí od osobnosti lektora. Od toho, jaký má vztah k dané skupině (v tomto případě zde hraje roli vztah lektora k dětem předškolního věku), jestli umí zajímavou formou předat nabyté informace a je také zajímavé pozorovat, jak se programy mění na základě toho, co dotyčný studuje na VŠ a čím se zabývá. Jinak vypadá program, který vede student biologie, a jinak program vedený studentem předškolní pedagogiky nebo učitelství pro první stupeň ZŠ. Studenti, jejichž studium nikterak nesouvisí s předškolními dětmi, mívají program velmi zajímavý a plný množství informací, které jsou ale pro takto staré děti většinou hůře pochopitelné. Program také mívá často formu dlouhého výkladu a tito lektori pak bývají bezradní, když děti ztratí pozornost a neposlouchají. Druhý typ lektorů - tedy ti, kteří mají s prací s „malými“ dětmi větší zkušenosti - se spíše snaží předat dětem sice méně informací, ale za to pro děti zajímavou formou. Někteří se nebojí do programu zapojit i pohybové hry, básničky nebo písničky.³²

³² Popis byl vytvořen na základě zúčastněného pozorování při programech „Domácí zvířata“ a „Cesta do Afriky“, listopad 2012 a duben 2013.

6 Didaktická analýza vzdělávacích programů

V této části práce je pozornost soustředěna na didaktickou analýzu výukových programů. Nejprve je obecně popsána metoda didaktické analýzy a její nezbytnost pro práci pedagoga a pro vytváření výukových programů. Poté je metoda uplatněna v rozboru programů „Co nám dává ovečka“, „Všechno létá, co peří má“ a „Život v pravěké vesnici“. Informace o programu „Co nám dává ovečka“ poskytl Občanské sdružení Ametyst na základě rozhovoru, který byl veden s jedním z lektorů. Další dva výukové programy byly vytvořeny autorkou této bakalářské práce a zároveň také zrealizovány v 63. mateřské škole Plzeň, kde autorka pracuje jako učitelka. První výukový program se nazývá „Všechno létá, co peří má“. Ten je zaměřen na přiblížení říše ptáků dětem. Byla snaha vytvořit klasický edukační program, který se podaří provést během jednoho dopoledne. Druhý z programů („Život v pravěké vesnici“) je obsáhlejší než běžně používané výukové programy, ale mohl by se využít například jako součást třídního vzdělávacího plánu. Jako další možnost se nabízí využití při výuce na škole v přírodě nebo by se mohl celek rozdělit na jednotlivé části, jejichž realizace by trvala obvyklých 60 – 90 minut. Tímto způsobem by vznikly čtyři výukové programy spojené jedním hlavním tématem.

6.1 Didaktická analýza

Jedná se o myšlenkovou činnost pedagoga, která mu umožní detailně proniknout do učební látky a nalézt v ní její výchovnou a výukovou hodnotu a vyvodit z ní konkrétní výukové cíle.³³ Jak bude učitelova práce efektivní, závisí nejenom na úrovni didaktické analýzy³⁴, ale také na jeho didaktických schopnostech, tedy na tom, jak dokáže nabyté vědomosti představit a nabídnout dětem. Při této metodě se pedagog nejdříve zaměřuje na rozbor obsahu učiva, pokračuje rozbohem činností žáků a metodu ukončuje rozbohem vertikálních a horizontálních mezipředmětových vztahů.³⁵ V prvním kroku, rozboru obsahu učiva, dochází ke stanovení hlavních cílů a definování vztahů a vazeb v učivu a k určení prospěšnosti v dalším vzdělávání. Druhý krok obsahuje analýzu činností, které vedou děti k naplnění dílčích cílů. Poslední etapa pak odráží mezipředmětové vztahy.

Obecně lze postup při didaktické analýze popsat zhruba tímto způsobem: pedagog vybere konkrétní téma (pokud se jedná o část TVP, mělo by vycházet z ŠVP dané mateřské školy), stanoví výchovné a vzdělávací cíle (v případě předškolního vzdělávání určí

³³ Konkrétní cíle výuky pedagog stanovuje rozbohem vyšších cílů z RVP a popř. také ŠVP.

³⁴ Tzn. na tom, jak si sám pedagog osvojil učební látku.

³⁵ V předškolním vzdělávání se tento krok příliš neuplatňuje vzhledem k tomu, že podle RVP PV by se mělo v tematických celcích vyskytovat alespoň minimum ze všech vzdělávacích oblastí.

konkrétní očekávané výstupy). Poté promyslí strukturu učiva a jeho didaktického zpracování (co bude učit, navrhne konkrétní činnosti hodící se k tématu) a následně určí, které vyučovací formy a metody bude používat (jakým způsobem učivo dětem zprostředkuje). Neměl by opomenout ani seznam pomůcek potřebných k realizaci.³⁶

6.2 Didaktická analýza výukového programu „Co nám dává ovečka“ (občanské sdružení Ametyst)

Charakteristika projektu: Projekt je koncipován pro mateřské školy a také pro 1. a 2. třídu základních škol. Odehrává se v prostorách škol, které si tento program objednají a lektoři za nimi přijedou. Pokud ale třídy chtějí zažít výukový program v exteriéru spolu s živými zvířaty, mohou si objednat výuku v Prusinách, v budově staré školy a přilehlého sadu nedaleko Nebílov, kde je pro ně připraven výukový program „Na návštěvě u oveček“. Jde o program, který je tvořen stejnými aktivitami jako „Co nám dává ovečka“, ale ještě je obohacen o venkovní aktivitu (krmení ovcí) a děti se při něm dozvědí i něco o tom, jak se žilo a žije na statku.

Věková skupina: 3 – 6 (7) let

Typ projektu

Podle navrhovatele: navržené vyučujícím (lektorem)

Podle místa realizace: v interiéru MŠ

Podle časové dotace: krátkodobý projekt (1 dopoledne)

Podle počtu žáků: jedna třída MŠ (do 30 dětí), rozdělení na dvě skupiny

Podle počtu činností: mnohostranně zaměřené

Cíle projektu

Pedagogický záměr: seznámit děti s ovcemi, s tím, kde a jak žijí, co potřebují k životu a jaký mají význam pro člověka; podpořit u dětí zájem o přírodu

Dílčí cíle: Dítě a jeho tělo

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky; rozvoj fyzické i psychické zdatnosti; osvojení si věku přiměřených praktických dovedností

Dítě a jeho psychika - Jazyk a řeč

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních

³⁶ PODROUŽEK, L., pozn. 26, s. 44-47.

**Dítě a jeho psychika - Poznávací schopnosti a funkce,
představitost a fantazie, myšlenkové operace**

- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným; posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.); vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení

Dítě a ten druhý

- rozvoj kooperativních dovedností

Dítě a svět

- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách; rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách³⁷

Očekávané výstupy: Dítě a jeho tělo

- vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru; vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů; ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku

Dítě a jeho psychika - Jazyk a řeč

- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách; formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat; učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí)

**Dítě a jeho psychika - Poznávací schopnosti a funkce,
představitost a fantazie, myšlenkové operace**

- vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat, všimnout si (nového, změněného, chybějícího); záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost; poznat a pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno; vnímat, že je zajímavé dozvědět se nové věci, využívat zkušeností k učení; postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí

Dítě a ten druhý

- spolupracovat s ostatními

³⁷ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 10. 6. 2013]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf> S. 16-29.

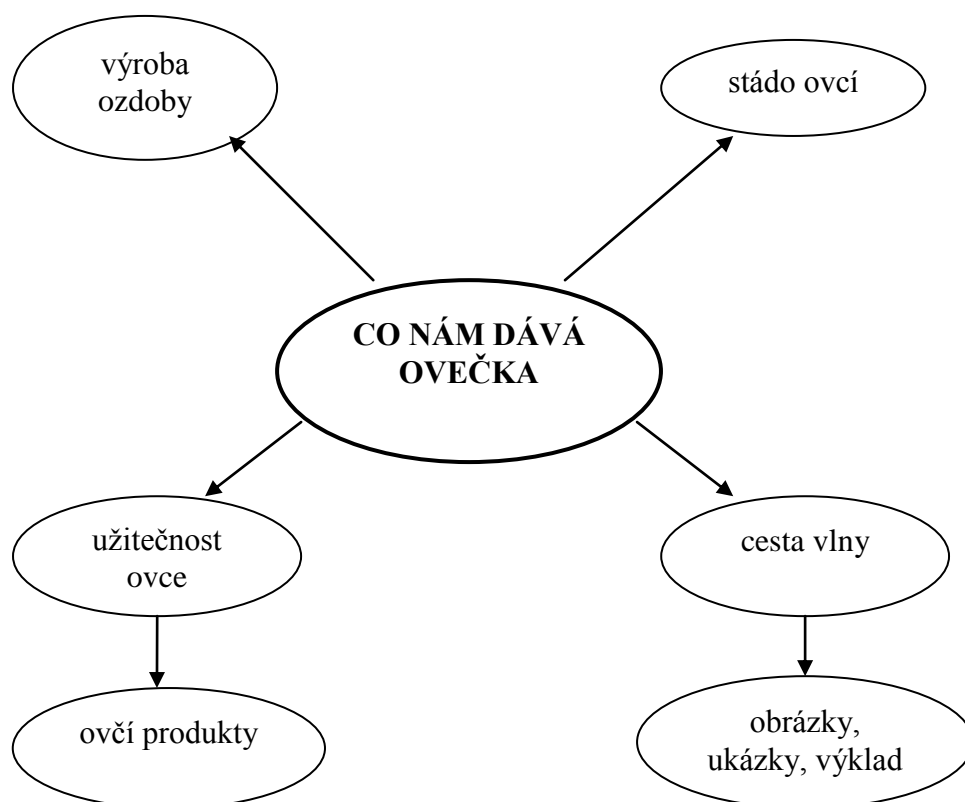
Dítě a svět

- vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý³⁸

Fáze projektu:

Přípravná fáze

Motivace: za pomoci tematických obrázků a přinesených pomůcek (rouno, vlna apod.) se lektor ptá dětí, jestli uhodnou, o čem si budou povídat

Obrázek 1 - Pojmová mapa projektu „Co nám dává ovečka“

Realizační fáze

- popis jednotlivých činností

Stádo ovcí (pohybová hra)

Popis činnosti: Lektor hraje roli hlavní ovce, domluví si s dětmi různé signály. Podle toho, jaké hlavní ovce (lektor) vysílá signály, tak se chová zbytek stáda.

³⁸ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 37, s. 17 - 30.

Tato hra by měla dětem navodit, jak se chovají ovce ve stádu. Lektor se jim pak pokusí vysvětlit důvody, v jakých situacích a proč se ovce chovají tak, jak se chovají. Děti mohou zkusit samy tyto důvody vymyslet.

Užitečnost ovce

Pomůcky: obrázky s tématem ovčích produktů (dostatečně velké, rozdělené na dvě části), nástěnný obraz (plakát apod.), kde jsou znázorněny obrysy pro jednotlivé obrázky, kam je posléze budou děti připevňovat

Popis činnosti: obrázky leží lícem dolů na podlaze, stole apod. Každé dítě si vybere obrázek, teď drží v ruce polovinu obrázku. Po zaznění signálu se snaží najít dítě s druhou polovinou obrázku. Když se najdou, spolu jdou připevnit obrázek do odpovídajícího obrysu na nástěnném obraze.

Ovčí produkty

Pomůcky: nástěnný obraz s obrázky ovčích produktů

Popis činnosti: v předešlé aktivitě si děti samy složily názornou učební pomůcku. Spolu s lektorem se snaží pojmenovat všechny produkty, které nám ovce poskytuje. Lektor tyto informace vhodně doplňuje o další poznatky.

Cesta vlny

Pomůcky: různá stádia opracování a druhy ovčí vlny (surová vlna, vlna zbavená potu a tuku, pletací vlna apod.), obrázky toho, jak se vlna zpracovává, a také výrobků z vlny

Popis činnosti: Lektor nejprve dětem nabídne vzorky vlny, zeptá se jich, jestli poznají, co to všechno je. Nechá je, aby si vše pečlivě prohlédly, ohmataly i očichaly a poté se děti snaží říct, jaké ty vlny jsou, jaké mají vlastnosti a hledají mezi nimi rozdíly. Poté za pomoci obrázků jim lektor vysvětlí, jak se ze surové vlny, kterou ovce nosí na sobě, stane vlna, ze které např. babička uplete čepici.

Výroba ozdoby

Pomůcky: šablona ovečky ze čtvrtky, oboustranná izolepa, vlna (od ovcí z Prusin), kolíček na prádlo

Popis činnosti: Děti dostanou šablonu ovečky (ty děti, které chtějí, si ji samy mohou vystříhnout), pomocí oboustranné izolepy na šablonu připevní vlnu a z druhé strany kolíček na prádlo. Vznikne tak dekorace, kterou si doma mohou někam díky kolíčku připnout.

Hodnotící fáze

Na závěr celého výukového programu lektor spolu s dětmi zrekapituluje všechny zrealizované činnosti. Ptá se dětí, co se jim líbilo, co se jim nelíbilo. Míru zaujetí mohou

děti vyjádřit i pohybem. Pokud se jim některá činnost nelíbila, pak při pronesení jejího názvu udělají dřep. U té činnosti, která se jim líbila, vzpaží. A u té, která se jim líbila nejvíce, vzpaží a ještě si stoupnou na špičky.

6.3 Výukový program „Všechno létá, co peří má“

Charakteristika projektu: Tento výukový program byl sestaven tak, aby se děti během jednoho dopoledne poutavou a zábavnou formou seznámily s nejčastějšími druhy ptáků, které se mohou vyskytovat v blízkém okolí. Vzhledem k tomu, že je projekt určen pro předškolní děti, nejedná se pouze o aktivity spojené s výkladem, ale o různé druhy činností.

Věková skupina: 3 – 6 (7) let

Typ projektu

Podle navrhovatele: navržené vyučujícím

Podle místa realizace: částečně v interiéru MŠ, částečně v exteriéru (pozorování ptáků)

Podle časové dotace: krátkodobý projekt (1 dopoledne, 2 – 3 hodiny)

Podle počtu žáků: jedna třída MŠ (do 30 dětí)

Podle počtu činností: mnohostranně zaměřené

Cíle projektu

Pedagogický záměr: seznámit děti s některými druhy ptáků (především z řádu pěvců), se kterými se mohou setkat i v městském prostředí; umět jednotlivé zástupce pojmenovat, označit na obrázku a přiřadit jim charakteristický hlas; vysvětlit dětem, co je nesmáčivé peří; podpořit u nich zájem o přírodu a literaturu

Dílčí cíle: **Dítě a jeho tělo**

- uvědomění si vlastního těla; zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky; rozvoj a užívání všech smyslů; osvojení si věku přiměřených praktických dovedností

Dítě a jeho psychika - Jazyk a řeč

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních; rozvoj komunikativních dovedností

Dítě a jeho psychika - Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, rozvoj paměti a pozornosti, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie; posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.); vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním

činností a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení; vytváření základů pro práci s informacemi

Dítě a jeho psychika - Sebepojetí, city, vůle

- rozvoj schopnosti sebeovládání; rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit

Dítě a ten druhý

- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních; rozvoj kooperativních dovedností

Dítě a společnost

- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se)³⁹

Očekávané výstupy: Dítě a jeho tělo

- vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu, vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (sluchově rozlišovat zvuky a tóny, zrakově rozlišovat tvary předmětů a jiné specifické znaky, vnímat hmatem apod.), pojmenovat části těla

Dítě a jeho psychika - Jazyk a řeč

- pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno, učit se nová slova a aktivně je používat, popsat situaci (skutečnou, podle obrázku), projevovat zájem o knížky

Dítě a jeho psychika - Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

- vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, vnímat, že je zajímavé dozvědět se nové věci, využívat zkušeností k učení, postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí

Dítě a jeho psychika - Sebepojetí, city, vůle

- vyvinout volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení, být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem

Dítě a ten druhý

- spolupracovat s ostatními

Dítě a společnost

- dodržovat pravidla her a jiných činností, jednat spravedlivě, hrát fair, zacházet šetrně s vlastními pomůckami, hračkami, s knížkami apod.

³⁹ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 37, s. 16 – 29.

Dítě a svět

- osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi, vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý, mít povědomí o významu životního prostředí (přírody i společnosti) pro člověka⁴⁰

Přípravná fáze

Motivace: Jako motivace se využije pohybové hry se stejným názvem, který má i celý program. Tato pohybová hra může být podkreslena nějakou zvukovou kulisou, např. nahrávka zvuků ptáků

Tematické básně (v programu se mohou, ale nemusí využít)

Čápe, čápe nohatý

s čápicí i čápaty,

načpak máte zobany?

Na zelené skokany.⁴¹

Čápi mají dlouhé nohy

a to se jim hodí,

aspoň sobě na močálech

šaty neubrodí.⁴²

Vstávej, vstávej, písťalíčko,

spala jsi už dost,

koho potkáš na tom světě,

hraj mu pro radost!

Potkala jsem slepičku,

podala mi růžičku

a kohoutek zlatý proutek

za veselou písničku.⁴⁴

Houká sova: „Hú, hú, hú,

houkat už vám nebudu.“

Zahoukala naposledy,

schovala se do dubu.⁴³

Tematické písně (stejně jako u nabídky tematických básní se písně mohou, ale nemusí při realizaci programu využít): V zahradě na hrušce; Bude zima, bude mráz; Prší, prší; Když jsem husy pásala; Vyletěl holoubek

⁴⁰ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 37, s. 18 – 30.

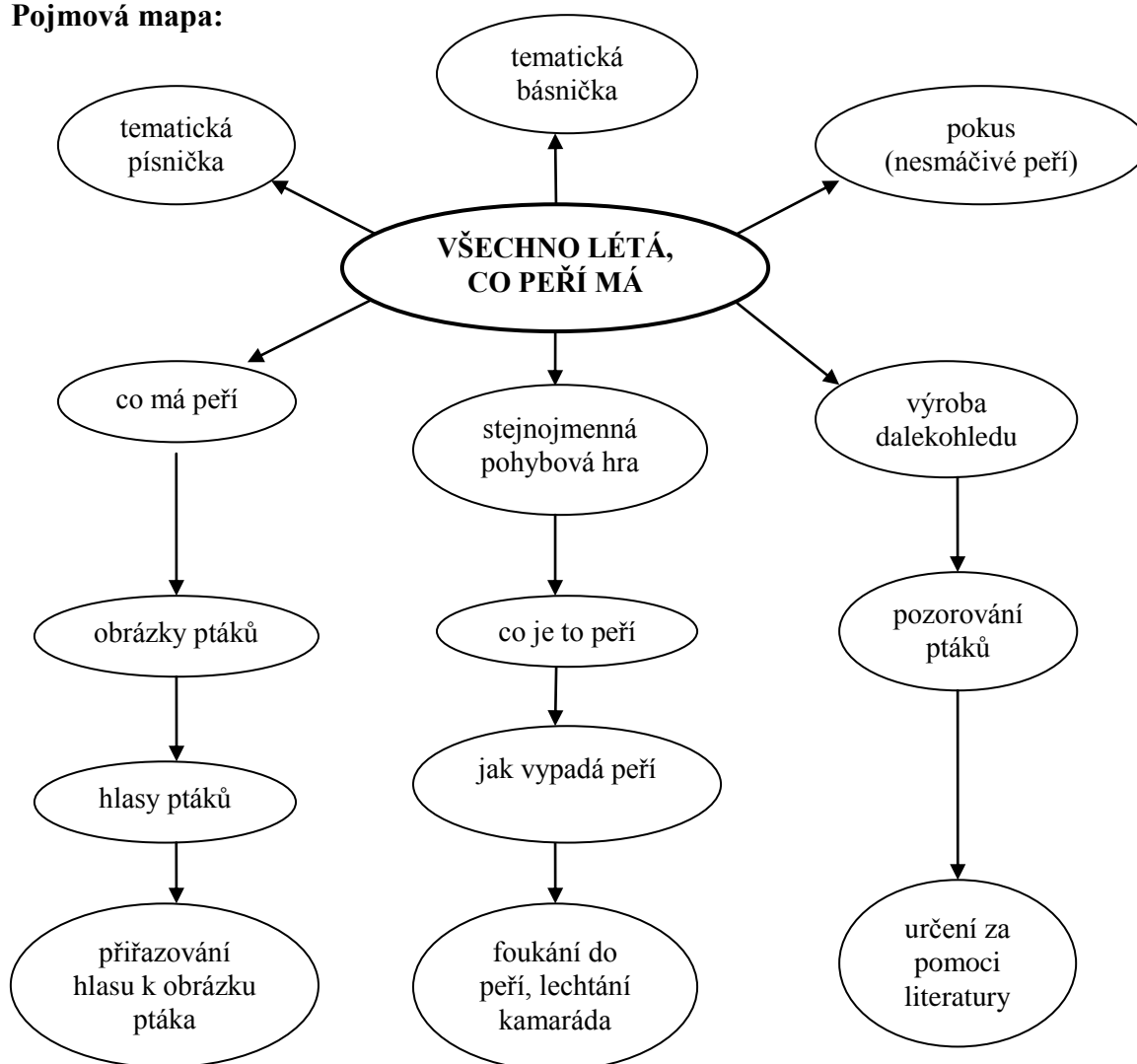
⁴¹ TRNKOVÁ, K. *Říkadla o zvířátkách*. 1. vydání. Praha: STUDIO trnka s.r.o., 2012. 45 s. ISBN 978-80-87209-89-9. S. 17.

⁴² TRNKOVÁ, K., pozn. 41, s. 17.

⁴³ TRNKOVÁ, K., pozn. 41, s. 26.

⁴⁴ TRNKOVÁ, K., pozn. 41, s. 18.

Pojmová mapa:

Obrázek 2 - Pojmová mapa výukového programu „Všechno létá, co peří má“

Realizační fáze

- popis jednotlivých činností

Všechno létá, co peří má (pohybová hra)

Pravidla hry: určená osoba (ze začátku učitel/učitelka, poté se v této roli mohou střídat i jednotlivé děti) vyvolává nejrůznější názvy (zvířat, věcí, rostlin, budov atd.). Ostatní se podle názvů orientují, pokud daná věc může létat, hráči si stoupnou na špičky a pažemi naznačí pohyb létání. Pokud vyvolaná věc létat nemůže, udělají dřep. Takto se hra několikrát opakuje.

Otázky po konci hry, které pomohou navázat na další činnost: Co všechno mohlo létat? Co je to peří? Kdo má peří? Jak peří vypadá?

Co je to peří a jak vypadá

Pomůcky: ukázky několika druhů peří (slepičí, kohoutí, holubí atd.), popř. také obrázek s pírkem

Popis činnosti: Několika otázkami na konci pohybové hry se vše plynule posune k další činnosti. Učitel/učitelka dětem názorně ukáže několik vzorků pírek (pokud by pírka nebyla k dispozici, poslouží i obrázek se zobrazením peří). Děti si pírka prohlédnou, osahají a řeknou, co jim pírko připomíná, s jakými ptáky se setkaly apod. Poté si vyzkoušejí, co se dá s pírky všechno dělat. To doprovodí učitel/učitelka drobným výkladem (např. že peří se dávalo do peřin a polštářů, že se kdysi brky psalo, dodnes že se peří používá jako součást šperků a různých dekorací atd.)

Foukání do peří, lechtání kamaráda

Pomůcky: několik druhů pírek

Popis činnosti: Zde se opět plynule přejde do další aktivity. Podle počtu peříček učitel/učitelka rozdělí skupinu na části. V ideálním případě vyjde jedno peříčko do dvojice, zde pak má jedno dítě zavřené oči a druhé je pírkem lechtá. Nejdříve na obou dlaních, poté podle instrukcí učitele/učitelky a posléze pokračuje samo. V této chvíli dítě, které je lechtáno, má za úkol říct, kde je kamarád polechtal (čelo, ruka, nos atp.). Po chvíli se děti ve dvojici vystřídají.

Pokud není k dispozici takové množství pírek, může učitel/učitelka vybrat jen několik dětí, které budou lechtat ostatní. Jinak se princip hry nezmění.

Co má peří

Pomůcky: obrázky ptáků, jiných zvířat i věcí, bubínek

Popis činnosti: Všechny obrázky jsou na podlaze položeny lícem dolů. Děti čekají na domluvený signál (učitel/učitelka začne hrát na bubínek). Během zvuku bubínku děti mohou běhat mezi obrázky a vybírat mezi nimi, jakmile zvuk bubínku ustane, děti se zastaví u jednoho obrázku, otočí jej a umístí podle instrukcí (např. pokud je na obrázku něco, co má peří, děti umístí obrázek ke dveřím; pokud je na obrázku zobrazeno něco bez peří, děti umístí obrázek k oknu).

Tematický výklad

Pomůcky: obrázky ptáků

Popis činnosti: V předešlé aktivitě děti samy rozřídily obrázky. Následuje malý výklad doplněný obrázky ptáků (pro účely mateřské školy byli vybráni ptáci, se kterými se i děti ve městech mohou snadno setkat nebo kteří jsou pro děti známí – holub, straka, sýkora,

vrabec, kos atd.). Pro nejednotvárnost výkladu a udržení pozornosti dětí může být tento doplněn o tematické básničky a písničky, ve kterých se jednotliví ptáci objevují.

Přiřazování hlasu k obrázku ptáka

Pomůcky: obrázky ptáků, nahrávky hlasů ptáků

Popis činnosti: Učitel/ učitelka nejdříve dětem postupně pouští jednotlivé nahrávky, děti se ptáky pokouší samy identifikovat, učitel/učitelka jim pomáhá malými nápovědami, které se mohou týkat např. zbarvení ptáka nebo odkazují na předešlý výklad. Po seznámení se všemi nahrávkami učitel/učitelka dětem vždy náhodně pustí jednu nahrávku a děti se snaží ptáka uhádnout a také jej ukázat na obrázku. Kdo správně splní obě zadání, může si obrázek ponechat.

Pokus (nesmáčivé peří)

Pokus slouží k tomu, aby děti měly možnost pochopit, proč někteří ptáci dokážou plavat na hladině a nejsou mokří, když vylezou z vody na břeh.

Co způsobuje nesmáčivost peří: zejm. vodní ptáci mají na těle vyvinutou kostrční žlázu (tzv. biskup), ze které samovolně vytéká nebo je pomocí zobáku vytlačován speciální sekret (maz), který si pak ptáci vtírají do peří a tím jej chrání před namočením. U mláďat se tato žláza vyvíjí po několika měsících, do té doby je ošetřuje svým sekretem matka.

Pomůcky: větší nádoba na vodu, peří, papír, mastný krém na ruce

Popis činnosti: Učitel/učitelka si v připravené nádobě namočí ruku, děti vidí, že je ruka mokrá. Poté děti zkusí natrhat papír na proužky, které také vhodí do nádoby s vodou – proužky se po chvíli namočí a klesnou ke dnu. Pak si učitel/učitelka na část hřbetu ruky nanese vrstvu krému a opět ji namočí. Teď děti mohou pozorovat, že na vrstvě krému se z vody tvoří menší kapky, které pak stékají z ruky pryč. Totéž se uplatní u kousku papíru, část se namaže krémem, část se ponechá čistá a celý papír se pak namočí do vody. Nakonec děti porovnají, co se stalo s oběma částmi papíru.

Výroba dalekohledu

Pomůcky: kancelářský papír nebo barevný papír, pastelky, izolepa, lepidlo

Popis činnosti: Děti si samy vyrobí svůj vlastní dalekohled pro pozorování ptáků. Nejdříve si vyberou papír a libovolně si jej pastelkami ozdobí. Poté jim učitel/učitelka pomůže papír stočit do správného tvaru a zde jej společnými silami slepí. Jednodušší forma dalekohledu je ta, kdy děti pro pozorování používají jen jedno oko, to se papír pouze sroluje po celé délce. Pokud děti chtějí vyrobit dalekohled na způsob triedru, papír se roluje vždy do poloviny, zde se přilepí a stejně se pokračuje i z druhé strany papíru.

Vycházka spojená s pozorováním ptáků

Pomůcky: dětmi vyrobené dalekohledy, skutečný dalekohled, literatura pro určování ptáků

Popis činnosti: Učitel/učitelka vezme děti pozorovat ptáky. Vysvětlí dětem správné chování v přírodě a také to, že při pozorování jakýchkoli zvířat se musí chovat velmi tiše, jinak by se zvířata mohla polekat, vyplašit a z pozorování by nebylo nic. Poté děti zasvětlí do používání dalekohledu. Děti ptáky pozorují jak svými vyrobenými dalekohledy, tak opravdovým dalekohledem a výsledky pozorování konzultují s učitelem/učitelkou a ptáky se snaží najít v poskytnuté literatuře.

Během zimního období se také učitel/učitelka zmíní o významu krmítek a příkrmování ptáků.

Hodnotící fáze

Na úplný konec programu se zařadí zhodnocení všech činností. Učitel/učitelka se dětí ptá, jestli si vzpomenu, co dnes všechno prožily, kterou činnost vykonávaly jako první atd. Též se děti zeptá, co se jim líbilo nejvíce, co nejméně, při čem si užily nejvíce legrace.

Zhodnocení průběhu programu

Výukový program „Všechno létá, co peří má“ byl realizován během ledna 2013 v 63. mateřské škole Plzeň. Výuka probíhala během jednoho dopoledne, tedy zhruba po dobu 3 hodin. Absolvovalo jej 19 dětí ve věku 3 – 5 let. Cílem programu bylo nejen přinést dětem informace o některých druzích ptáků, se kterými se mohou během každodenního života setkat, ale také zjistit, jestli děti vůbec ptáky znají a jestli mají „základ z rodiny“, tzn. jestli ptáky s rodiči pozorují, povídají si o nich nebo je chodí v zimě příkrmovat.

Program se odehrával jak v interiéru MŠ (v samotné třídě, kam děti dennodenně docházejí, za pomoci nejrůznějších pomůcek), tak i venku. Bylo využito té skutečnosti, že nedaleko MŠ se vyskytuje místo s několika krmítky, která lidé z okolních budov využívají k příkrmování ptáků během zimy. Zde probíhala část zaměřená na pozorování ptáků. Děti mohly použít k pozorování buď své vyrobené dalekohledy, nebo nabídnutý skutečný triedr. Pokud zaregistrovaly nějakého ptáka, o kterém se v programu nehovořilo, nebo se chtěly o svém tvrzení přesvědčit, mohly nahlédnout do encyklopedie zvířat, kde se za pomoci vyučujícího pokusily daného ptáka vyhledat.

Dle svého subjektivního pocitu soudím, že se dětem program líbil a že je zaujal. Použité pomůcky (obrázky ptáků, encyklopedie i peří) dětem zůstaly v MŠ k dispozici i po skončení daného programu, čehož děti ještě po několik následujících dní s radostí a

zájmem využívaly. Obrázky visely po celé třídě, děti k nim chodily, poznávaly znázorněné ptáky a vyprávěly si o nich. Encyklopedii zvířat si často půjčovaly a listovaly v ní. Tím se u nich snad prohloubil zájem o poznávání zvířat, celkově o přírodu a také o knihy jako tištěné zdroje informací.

6.4 Výukový program „Život v pravěké vesnici“

Charakteristika programu: Program se zaměřuje na seznámení dětí s obdobím pravěku, resp. neolitu. Nabízí činnosti, které formou hry a prožitkového učení toto dějinné období dětem přiblíží. Děti si aktivity samy vyzkouší, ať se jedná o mletí obilí mezi kameny, tkání na velmi primitivním stavu, výrobu zbraní potřebných pro lov apod. Program se skládá z několika částí, které lze využít buď tak, že se uskuteční všechny během jednoho týdne, nebo si vyučující vybere tu část nebo ty části, které se mu hodí např. do třídního vzdělávacího programu, a ty pak s dětmi „prožije“. Program je vytvořen pro venkovní realizaci, ale dá se uskutečnit i v interiéru.

Věková skupina: 3 – 6 (7) let

Typ projektu

Podle navrhovatele: navržené vyučujícím

Podle časové dotace: krátkodobý projekt (po dobu 1 týdne)

Podle počtu žáků: jedna třída MŠ (do 30 dětí)

Podle počtu činností: mnohostranně zaměřené

Cíle projektu

Pedagogický záměr: formou hry děti seznámit s jedním z nejstarších období vývoje člověka, probudit v nich zájem o historii; seznámit děti s tehdejším způsobem lidského života, s tím, se kterými živočichy se mohli lidé setkat a se kterými ne; rozvíjet u dětí představivost, fantazii a tvořivost; podpořit rozvoj jemné motoriky

Dílčí cíle: Dítě a jeho tělo

- uvědomění si vlastního těla; rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky, ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí; rozvoj a užívání všech smyslů; rozvoj fyzické i psychické zdatnosti; osvojení si věku přiměřených praktických dovedností

Dítě a jeho psychika – Jazyk a řeč

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních; rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu; rozvoj

zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)

Dítě a jeho psychika – Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, rozvoj paměti a pozornosti, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie; rozvoj tvořivosti; posilování přirozených poznávacích citů; vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení

Dítě a jeho psychika – Sebepojetí, city, vůle

- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit; rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání

Dítě a ten druhý

- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.); rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních; rozvoj kooperativních dovedností

Dítě a společnost

- seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije; vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu

Dítě a svět

- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách⁴⁵

Očekávané výstupy: Dítě a jeho tělo

- koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou; ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem; ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku; zacházet s běžnými pomůckami, drobnými nástroji, výtvarnými pomůckami a materiály, jednoduchými hudebními nástroji

Dítě a jeho psychika – Jazyk a řeč

- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách; vést rozhovor; domluvit se slovy i gesty, improvizovat; formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat; učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí)

⁴⁵ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 37, s. 16- 29.

**Dítě a jeho psychika – Poznávací schopnosti a funkce,
představitivost a fantazie, myšlenkové operace**

- vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si (nového, změněného, chybějícího); záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost; zaměřovat se na to, co je z poznávacího hlediska důležité; vnímat, že je zajímavé dozvídat se nové věci, využívat zkušeností k učení; postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí; řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně

Dítě a jeho psychika - Sebepojetí, city, vůle

- uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je; prožívat radost ze zvládnutého a poznaného; vyvinout volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení; respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla, přijímat vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; zachytit a vyjádřit své prožitky (slovně, výtvarně, pomocí hudby, hudebně pohybovou či dramatickou improvizací apod.); být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem

Dítě a ten druhý

- spolupracovat s ostatními

Dítě a společnost

- dodržovat pravidla her a jiných činností, jednat spravedlivě, hrát fair; zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik; vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností

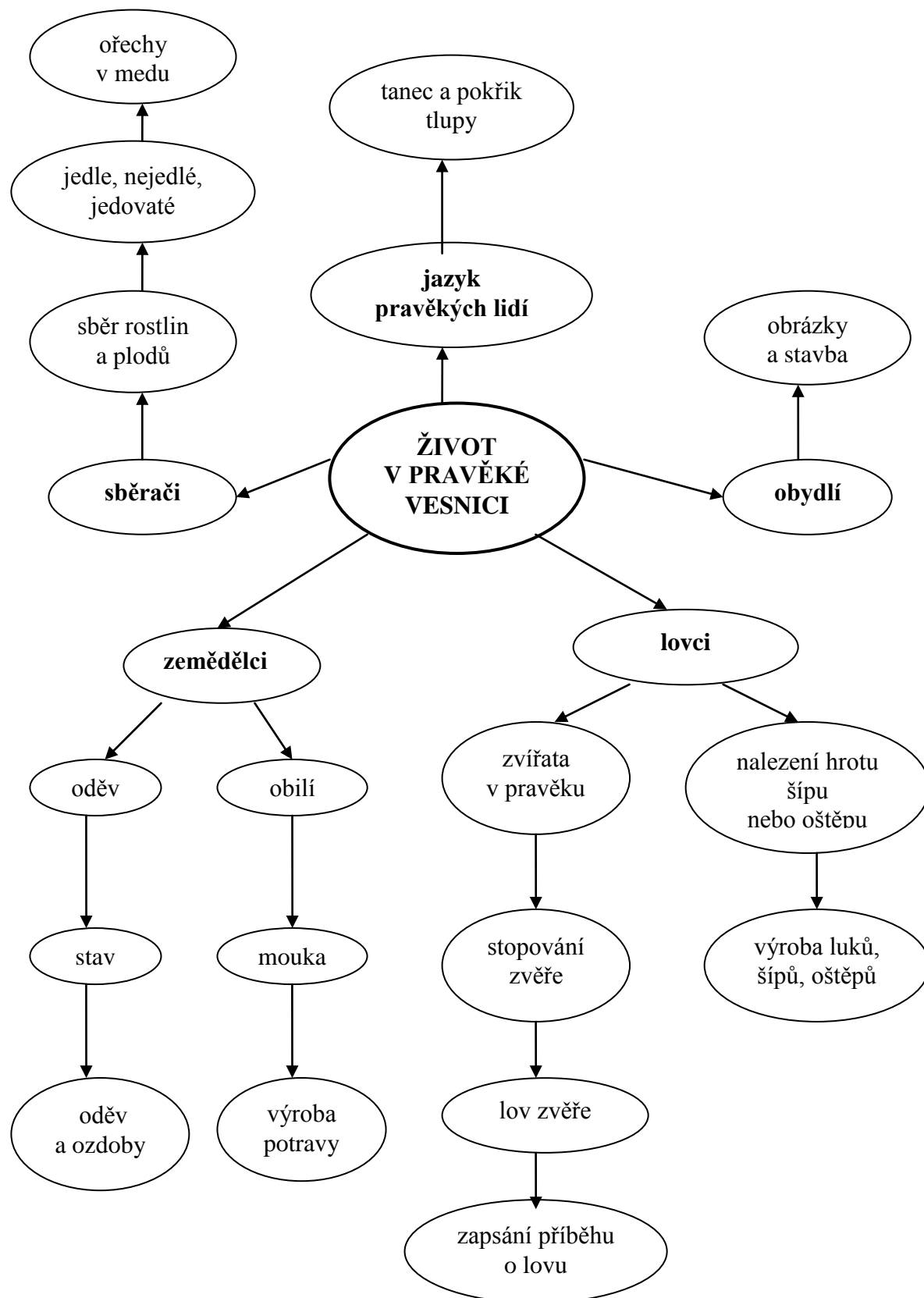
Dítě a svět

- osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi⁴⁶

⁴⁶ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, pozn. 37, s. 17- 30.

Přípravná fáze

Pojmová mapa:

Obrázek 3- Pojmová mapa k programu „Život v pravěké vesnici“

Rozvržení činností:

- 1. část:** Obydlí a jazyk pravěkých lidí
- 2. část:** Sběrači
- 3. část:** Zemědělci
- 4. část:** Lovci

Motivace: motivace zde může být dvojitá:

- 1) V prvním případě je skupině k dispozici nějaký vhodný objekt (v interiéru či exteriéru), který tematicky vystihuje celý program, a kde se také celá výuka (nebo její podstatná část) bude odehrávat. Mezi takovéto objekty se řadí např. pravěká vesnice v areálu Zoologické a botanické zahrady Města Plzně. Když děti poprvé objekt navštíví, pokouší se vymyslet, kam se to dostaly, kdo zde mohl bydlet apod. Posléze se zařadí hra „Cesta raketou“, která skupinu „přenes“ do pravěku a celou motivaci ještě umocní.
- 2) V druhém případě vyučující začne hrou „Cesta raketou“. Po jejím skončení se začne děti ptát. Např.: kam si myslí, že se raketou dostali? Co vidí kolem sebe? Kdo tam žije a koho tedy mohou potkat? Vše může podpořit např. hrou na bubínek.

Realizační fáze

- popis jednotlivých činností

Hra „Cesta raketou“⁴⁷

Pravidla: Jeden hráč je vyvolávač, který popisuje děj hry (nejprve se vyvolávačem stává vyučující, když si děti osvojí pravidla, může se jím stát některé z dětí).

Vyvolávač: „Všichni hráči se dostanou do své rakety.“

Ostatní hráči vzpaží, dají dlaně k sobě a poté pokrčí paže v loktech, vznikne tím jakási stříška (v tomto případě raketa).

Vyvolávač: „Raketa se dostává na odpalovací rampu.“

Hráči se předkloní a čekají na odstartování.

Vyvolávač: „Raketa se připravuje k letu. Ke startu, pozor, 3 - 2 - 1, start.“

Všichni hráči se pozvolna narovnávají, s výdechem zpívají na slabiku „JŮ“ podle vyvolávače (tím znázorňují let rakety). Vyvolávač určuje délku letu, jakmile přestane zpívat, ostatní hráči také přestávají a rakety přistávají na neznámé planetě nebo v neznámém časovém období nebo naopak všechny hráče vrací zpět do současnosti.

⁴⁷ Hra „Cesta raketou“ všechny činnosti začíná, ale i končí. Tedy děti na začátku uvede do příběhu a na konci je zase vrátí zpět do skutečnosti.

1. část: Obydlí a jazyk pravěkých lidí

Období neolitu je typické prvními časově trvalejšími stavbami. V předchozích obdobích se sice také jistá obydlí dají nalézt, ale jednalo se spíše o různé typy kožených stanů, zástěn nebo polozemljane, které byly určeny k přechodnému užívání. Základ neolitického domu tvoří několik řad kúlů, vnitřní nesou střechu (asi doškovou), ostatní slouží jako základ obvodových stěn. Stěny byly vytvořeny proutěným výpletem, na který se potom nanasla vrstva hlíny. Všechny domy si byly stavebně velmi podobné, lišily se pouze svojí délkou. Ta závisela na tom, kolik rodin bydlelo pohromadě. Pokud již dům velikostně nevyhovoval, mohl být i přistavěn.⁴⁸

Kde žije pračlověk?

Pomůcky: obrázky nejrůznějších obydlí (od ryze současných, po historické, mezi nimi je také tzv. dlouhý dům, kde žili lidé v neolitu)

Popis činnosti: Obrázky leží lícem dolů a jsou rozmístěné v určitém prostoru. Učitel/učitelka má k dispozici bubínek, když na něj hraje, děti tančí v prostoru kolem obrázků, když hudba ustane, děti mají za úkol najít nejbližší obrázek, vzít jej a donést k vyučujícímu. Když jsou doneseny všechny, děti zkouší pojmenovat, co je na obrázku znázorněno, a také se pokouší určit, kde by jako pravěcí lidé mohli bydlet. Nakonec se dostanou k obrázku dlouhého domu, ten poslouží v další činnosti jako předloha.

V pravěkém obydlí

Popis činnosti: Pokud má skupina to štěstí, že se může pohybovat v nějakém vhodném pravěkém objektu, děti si nejprve pozorně prohlédnou obrázek v předchozí činnosti a porovnají, jestli jsou obě budovy podobné nebo v čem se liší. Poté se vydávají obydlí prozkoumat. Z čeho je postavené, co bylo použito pro stavbu střechy apod. Učitel/učitelka vše doprovodí patřičným výkladem.

Stavba pravěkého obydlí

Pomůcky: velké látky, deky a víceméně cokoliv, co půjde pro stavbu obydlí použít

Popis činnosti: Pokud skupina to štěstí s pravěkým objektem nemá, zkusí si takové obydlí postavit. Nejprve si děti prohlédnou plánek (obrázek dlouhého domu z předešlé aktivity) a zkusí jej slovně popsat. Pak se vydají pro materiál a zkusí si dům postavit (např. v interiéru MŠ vhodně poslouží židle a molitanová stavebnice a místo střechy deky, venku lze

⁴⁸ HORA – HOŘEJŠ, P. *Toulky českou minulostí 1. 2. vydání.* Praha: Bonus Press, 1993. 277 s. ISBN 80-85621-18-5. S. 36.

natáhnout mezi dva stromy silnější provaz a na ten zavěsit látky).⁴⁹ Venku lze také zkusit s dětmi zatlouci do země několik silnějších prutů, prostor mezi nimi vyplést, např. delšími travinami nebo slabšími pruty, a celé to pak zamazat směsí hlíny a vody.

Jazyk pravěkých lidí

Popis činnosti: Děti se zamyslí nad tím, jak se mohli pravěcí lidé mezi sebou dorozumět. Pokusí se vymyslet jazyk nebo alespoň několik výrazů a hned mohou tento nový způsob mluvy mezi sebou vyzkoušet. Také se domluví, jaký si zvolí pokřik pro skupinu.

2. část: Sběrači

V neolitickém období sice dochází k ustávení kočovného života a začátkům prvních zemědělských činností, ale sběr rostlin a plodin neustále hraje velkou roli v životě lidí.

Sběr rostlin a plodů

Pomůcky: obrázky různých druhů jedlých, nejedlých i jedovatých rostlin, hub a plodů (velmi vhodné jsou také čerstvé či sušené rostliny a plody)

Popis činnosti: Učitel/učitelka před činností na každý obrázek nakreslí značku, jestli je rostlina (houba, plod) jedlá, nejedlá nebo jedovatá (např. značka příboru pro jedlou, škrtnutý příbor pro nejedlou a lebka pro jedovatou rostlinu). Pak obrázky rozmístí po vytyčeném území, zamaskuje je a dá do různých výškových úrovní (např. obrázek muchomůrky červené umístí někde na zemi a něčím jej skoro celý zakryje, naopak obrázek jmelí pověsí na něco a výš než ostatní obrázky). Děti mají za úkol najít ve vytyčeném území všechny obrázky.

Jedlé, nejedlé, jedovaté

Pomůcky: obrázky z předešlé činnosti

Popis činnosti: Poté, co děti našly a přinesly učiteli/učitelce všechny ukryté obrázky, vyučující se jich zeptá, jestli by přišly na to, co znamenají ony značky u každé rostliny. Vysvětlí jim význam značek a děti obrázky podle značek roztřídí. Po roztřídění děti označují rostliny (houby, plody), které znají. Učitel/učitelka jim u každého obrázku něco řekne.

Ořechy v medu

Pomůcky: kvalitní tekutý med, různé druhy semínek a ořechů, větší nádoba

Popis činnosti: Učitel/učitelka se dětí zeptá, jestli rády mlsají a co mají nejraději. Co asi jedli pravěcí lidé, když měli chuť na něco dobrého? Na jednom talířku je nasypaná směs

⁴⁹ Při této činnosti nejde o postavení přesné kopie pravěkého obydlí, jde o to, aby si děti stavbu prožily samy na vlastní kůži.

ořechů a semínek, na druhém talířku je nalito trochu medu. Děti si postupně obsahy obou talířků prohlédnou, očichají a mohou i ochutnat. Pak zkusí pojmenovat, co je na talířcích. Poté děti nasypou ořechy a semínka do nádoby a směs opatrně zalijí medem. Pak každý dostane svoji lžičku a může ochutnat, jestli by mu pravěká laskomina chutnala.

3. část: Zemědělci

První zemědělci se objevují právě v období neolitu. Již zjistili, že pokud se o půdu starají a věnují se jí, mají z toho hmotný užitek ve formě vlastních výpěstků. Postupně si cestou pokusu a omylu neolitický člověk osvojuje vědomosti z oboru agronomie a také dochází k domestikaci prvních živočichů (ovce, kozy, pratur), výrobě prvních zemědělských nástrojů, zhotovení stavů a tkaní oděvů. Zemědělské činnosti s sebou přinesly i změny ohledně životního stylu. Neolitický člověk již nevedl kočovný život, ale usadil se na jednom místě na několik let. Nové místo k životu hledal až tehdy, když se půda vyčerpala a výnos z jejího obdělávání již nestačil pro uživení rodiny.⁵⁰

Pravěký oděv

Pomůcky: papír, pastelky, obrázky oděvů pravěkých lidí

Popis činnosti: Učitel/učitelka vybídne děti, aby na papír nakreslily pravěkého člověka v oblečení. Když mají děti výkres hotový, každý se jej pokusí ostatním představit. Poté učitel/učitelka ukáže dětem tematické obrázky a děti si je prohlédnou.

Stav

Pomůcky: oděv vyrobený z jutového pytle, kousek jutového pytle nebo kousek látky s výraznou strukturou, obrázek stavu, klubko provázku, dvě tyče nebo tyč a kamínky (materiál pro jeden stav; podle počtu stavů je pak nutné množství znásobit), několik klubek vlny, kuličky na prádlo

Popis činnosti: Po prohlédnutí obrázků pravěkých oděvů učitel/učitelka ukáže dětem obrázek stavu a zeptá se jich, co by to asi mohlo být a co se s tím dá dělat. Poté děti prozkoumají strukturu látky.

Za pomoci učitele/učitelky si zkusí postavit primitivní stav: děti odměří stejně dlouhé kusy provázků, které v dostatečně velkých rozestupech jedním koncem navážou na tyč. Na druhý konec provázků buď navážou kamínky (ty musí být tak velké, aby provázek zatížily a zároveň napjaly), nebo je připevní na druhou tyč tak, aby byly provázky napjaté a

⁵⁰ HORA – HOŘEJŠ, P., pozn. 48, s. 34 – 40.

Dějepis.com [online]. Poslední aktualizace 13. 2. 2013 [cit. 29. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/index.php?page=000&kap=002&pod=4>

vytvořila se tak osnova pro tkaní. Před tkaním ještě děti musí namotat přízi (tzv. útek) na člunek (v tomto případě poslouží kolíček na prádlo, na který děti namotávají vlnu), který se bude provlékat osnovou. Pak je již čeká samotné tkaní, kdy se provléká člunek s útkem střídavě nad a pod provázkem osnovy. Když se dokončí celá řada, plynule se přejde na další, změní se směr tkaní (jestli první řada směřovala zprava doleva, teď se bude tkát zleva doprava, kde byl útek pod osnovou, teď bude nad osnovou a naopak). V tkaní se děti spravedlivě střídají, zatímco jedny se věnují tkaní, ostatní si namotávají své vlastní útky.

Výroba ozdob na náhrdelník

Pomůcky: samotvrdnoucí modelovací hmota, pomůcky pro tvarování a zdobení korálků, provázek na následné provlečení

Popis činnosti: Ze samotvrdnoucí hmoty si děti podle fantazie modelují různé korálky, které si mohou ozdobit různými vpichy a ornamenty. Jediné, na co nesmí zapomenout, je udělat do korálku dostatečně velký otvor, aby jím pak po ztvrdnutí korálku mohly provléknout provázek a korálek/náhrdelník pak nosit.

Jak se dělala z obilí mouka?

Pomůcky: různé druhy obilí (v lepším případě celé klasy), větší a menší kámen na mletí

Popis činnosti: Po dokončení tkaní se učitel/učitelka zeptá dětí, jestli nemají hlad. Co by jako pravěcí lidé asi tak mohli jíst? Pak dětem ukáže, že na zahnání hladu má pouze obilí. Co to je? K čemu to bude? Děti zkoušejí vymyslet nějaké varianty řešení problému. Poté si pečlivě prohlédnou obilky a hledají mezi nimi rozdíly, zkouší je pojmenovat. Následuje mletí mezi kameny (pokud jsou k dispozici celé klasy obilí, děti nejdříve promnutím v rukách dostanou obilky ven z klasu a pak se teprve mohou vrhnout na mletí mezi kameny). Následuje zhodnocení činnosti dětmi (Byla to těžká nebo lehká práce? Co vzniklo? Jak mouka vypadá? Kolik toho vzniklo?).

Výroba pokrmu

Pomůcky: mouka z předešlého mletí, voda

Popis činnosti: Pak si děti mohou zkusit výslednou mouku smíchat s vodou na hustší kaši, z té vytvarovat placky a ty buď nechat uschnout venku, nebo je vzít do MŠ a domluvit se v kuchyni, jestli by je paní kuchařky nezkusily upéct.

4. část: Lovci

Lov, stejně jako sběr, pozbývá takové důležitosti, ale alespoň ze začátku neolitického období svůj význam stále ještě má.

Nalezení hrotu šípů nebo oštěpu

Pomůcky: samotvrdnoucí modelovací hmota

Popis činnosti: Před uskutečněním této činnosti s dětmi se musí učitel/učitelka připravit předem. Ze samotvrdnoucí hmoty vymodeluje několik hrotů šípů, klidně i neúplných a poškozených, ty se nechají ztvrdnout. Poté je učitel/učitelka rozmístí na určitém území, kde je děti naleznou. Sám učitel/sama učitelka pak s dětmi „náhodou“ jeden hrot nalezne. V hledání pokračují i děti. Po ukončení hledání opět následuje jakýsi rozbor, co by to mohlo být, k čemu to pravěkým lidem sloužilo apod.

Výroba luků, šípů, oštěpů

Pomůcky: různě dlouhé a silné pruty, provázky na tětivy a na připevňování hrotů k šípům a oštěpům, nůžky, nůž (pouze za asistence vyučujícího, pozor na bezpečnost)

Popis činnosti: Děti si zkusí s přispěním učitele/učitelky vyrobit svoje vlastní zbraně pro lov.

Pravěká zvířata

Pomůcky: obrázky nejrůznějších zvířat a jejich stop, včetně dinosaurů

Popis činnosti: Aby se pravěcí lovci mohli vydat na lov, musí zjistit, která zvířata mohou na výpravě potkat a která ne.

Obrázky leží lícem dolů, děti postupně jednotlivé obrázky otáčejí a za pomoci vyučujícího určují znázorněná zvířata a zkoušejí uhádnout, která zvířata jako pravěcí lovci mohou ulovit.

Stopování zvěře

Pomůcky: model stopy divokého prasete, obrázek divokého prasete větších rozměrů

Popis činnosti: Učitel/učitelka opět v předstihu vyrobí stopu divokého prasete a jejími otisky vytvoří celou dráhu určenou pro stopování (pokud se vše uskutečňuje v interiéru, vhodně poslouží i rozmístěné papírové stopy). Na konec dráhy pak umístí obrázek prasete (např. připevní ho na kmen stromu a lehce ho zamaskuje).

Učitel/učitelka se zeptá dětí, jak se správný lovec chová. Poté se děti/lovci vydávají na lov. Jakmile najdou stopy, zkusí určit, které zvíře je zanechalo (za pomoci obrázků z předchozí činnosti). Nadchází stopování zvěře, jakmile je najdou, zkusí si zvíře svými vyrobenými zbraněmi ulovit.

Zapsání příběhu o lovu

Pomůcky: přírodní barvy (např. rozmačkané borůvky, šťáva z řepy, bahno atd.), klacíky, kameny, popř. papír

Popis činnosti: Po zdárném lovu si pravěcí lovci tento jev zaznamenají. Děti mohou použít nabídnuté barvy a klacíkem jimi výjev zachytit na větší kameny (pokud se nenajdou vhodné kameny, poslouží i papír). Nebo venku mohou kreslit klacíky do prachu či do hlíny.

Hodnotící fáze

Na konci každé části programu, tj. po absolvování všech naplánovaných činností, by mělo dojít ke společnému zhodnocení. Učitel/učitelka děti vyzve, že si vše zhodnotí za pomoci tance, resp. tleskáním a dupáním. Čím víc se jim činnost líbila, tím víc děti emoce projevují. Na úplný závěr celá skupina za doprovodu bubínku zatančí a zpěvem vyjádří svůj dík přírodě a bohům (stejně jako to dělali pravěcí lidé, aby si bohy nezneprátili) za to, že se dílo dařilo.

Zhodnocení průběhu programu

Tento program byl první, který jsem sestavila. Nápad přišel, když jsem spolupracovala se sdružením IRIS jako lektorka v Environmentálním centru Lüftnerka. V areálu Zoologické a botanické zahrady města Plzně se nachází několik staveb neolitické vesnice, které jsou ale bohužel převážně nevyužité. Pravěká vesnice ožívá jen několikrát do roka při spolupráci s občanským sdružením Oživená (pre)historie, o. s. Přišla mi škoda, nechat tento objekt „ležet ladem“ a zkusila jsem vymyslet výukový program s pravěkým námětem. Jestli svůj projekt někdy předložím vedení sdružení IRIS, to zatím zůstává pouze v rovině hypotetické. Ale pokusila jsem se ho zrealizovat s dětmi v mateřské škole a myslím, že s úspěchem.

K vlastnímu zhodnocení programu. „Život v pravěké vesnici“ jsme s dětmi prožili během jednoho týdne, tedy v průběhu pěti dopolední, na konci ledna 2013. V této době bylo přítomno v průměru kolem 15 dětí ve věku 3 – 5 let. Zapojeni byli i rodiče dětí, kteří nám vyšli vstříc a některým dětem donesli kostýmy, které umocnily atmosféru. Pravěký převlek jsme tento týden nosily i my s kolegyní. Protože se vše odehrávalo v lednu (projekt se hodil jako součást TVP), potýkali jsme se bohužel s nepřízní počasí a většinu činností jsme s dětmi museli vykonávat uvnitř MŠ. Program sklidil u dětí úspěch, což soudím z toho, že některé pomůcky děti využívaly i po skončení programu a některé činnosti se i nadále objevovaly v jejich volné hře (např. stavění obydlí pravěkých lidí, stopování a lov zvířat). S obrázky, které jsme využili v druhé části, tj. u sběračů, děti ještě dlouhou dobu hrály pexeso (obrázky totiž byly vytištěné dvakrát) a vzájemně si vysvětlovaly, co která značka na obrázku znamená. Provizorní tkalcovský stav jsme s dětmi vyrobili za pomoci

žebřin, které máme umístěné ve třídě. Původně jsem si nemyslela, že by tato činnost děti nějak více oslovila, ale to jsem se spletla, a skupinka asi 5 dětí chodila ráno i odpoledne během volné hry zkoušet tkaní a stav jsme „rušili“ až na konci března. Co děti velmi bavilo, bylo mletí obilí. To byla jediná činnost, kterou jsme prováděli venku. Měli jsme k dispozici obilky bezpluchého ovsa a pšenice. Bohužel když jsme začali roztloukat obilí mezi kameny, začal foukat silný vítr a většinu pracně vyrobené mouky odvál s sebou, takže jsme ani náš výtěžek nemohli smíchat s vodou a vyrobit placky. I přes tento drobný neúspěch považuji realizaci výukového programu za zdařilou.

7 Závěr

Vzdělávání v mateřské škole je, ač se to na první pohled nemusí tak jevit, velmi ucelený a propojený proces a na předškolní pedagogy klade nemalé nároky. Úkolem pedagoga je děti vzdělávat v mnoha oblastech za pomoci mnohostranně orientovaných aktivit. Jeho přehled o jednotlivých tématech je tedy spíše povrchový, proto je velmi výhodné využívat nabídek vzdělávacích programů různých externích institucí. Ty ve většině případů poskytují výuky vedené odborníky, kteří se daným tématem zabývají a dokážou předat jak dětem, tak i pedagogům nové hlubší informace. I díky takovýmto nadstandardním aktivitám dochází k rozšíření a zkvalitnění základní vzdělávací nabídky mateřských škol.

Cílem této práce bylo zjistit, které instituce v Plzni a okolí nabízejí výukové programy určené pro předškolní děti. Tato věková skupina je velmi specifická, a tudíž i práce s předškolními dětmi je odlišná ve srovnání s jinými věkovými skupinami. Možná tento důvod stojí za tím, proč není nabídka vzdělávacích programů pro mateřské školy obsáhlejší. Vytváření a výuce programů pro mateřské školy se zejména věnují organizace a instituce s ekologickým nebo přírodovědným zaměřením (zde bylo uvedeno občanské sdružení Ametyst, Ekocentrum Spálené Poříčí a environmentální centrum Lüftnerka). Jediným zde citovaným zástupcem nepřírodovědně zaměřených vzdělávacích programů se stala obvodní knihovna Plzeň – Skvrňany. Dalším potenciálním zástupcem by mohla být i Západočeská galerie, ta také nabízí vzdělávací programy určené mateřským školám. Tyto programy se vztahují k výstavám, které jsou v galerii pořádány. Bohužel v tomto případě se nepodařilo navázat komunikaci. Co překvapivě málokterá z těchto vzdělávacích institucí využívá při sestavování programů je RVP PV. Programy vznikají převážně na základě konkrétního tématu. Jejich autor poskytne potřebné informace k tématu, navrhne některé činnosti, ale pak nejvíce závisí na lektorovi, který výuku vede, jakým způsobem informace skupině předá, jak program přizpůsobí.

Poslední (praktická) část práce byla věnována zpracování didaktické analýzy programu nabízeného občanským sdružením Ametyst a také navrhnutí vlastních vzdělávacích programů, které by byly přímo určené pro předškolní děti. Za pomoci všech teoreticky získaných vědomostí byly vytvořeny dva projekty a oba se je povedlo zrealizovat na 63. mateřské škole v Plzni.

8 Resumé

Tato bakalářská práce je zacílena na vzdělávací programy pro předškolní děti, jejich tvorbu a také na externí instituce, které takové vzdělávací programy pro mateřské školy připravují a vyučují. Počáteční kapitola je věnována základním rysům vývoje předškolních dětí, další kapitola popisuje hlavní dokumenty potřebné pro předškolní vzdělávání. Tématem páté kapitoly jsou vzdělávací programy a výčet institucí, které programy v Plzeňském kraji nabízejí. Poslední (praktická) kapitola se zaměřuje na tvorbu projektů, je zde také popsán průběh dvou programů, které byly autorkou zrealizovány v jedné z plzeňských mateřských škol.

This bachelor's thesis is aimed at educational programmes for preschool children, designing such programmes, and also at external institutions which prepare and employ them. The opening chapter is devoted to the specifics of preschool age development; the following one describes main the documents essential for preschool education. The topic of the fifth chapter introduces educational programmes and presents a list of institutions in the Pilsener Region which offer them. The last (practical) chapter is focused on designing the programmes and describes at length the process of two programmes which were realized by the author at one of Pilsen's nursery schools.

9 Seznam literatury a informačních zdrojů

9.1 Literatura

HELUS, Z. *Osobnost a její vývoj*. 2. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. 101 s. ISBN 978-80-7290-396-2.

HORA – HOŘEJŠ, P. *Toulky českou minulostí 1*. 2. vydání. Praha: Bonus Press, 1993. 277 s. ISBN 80-85621-18-5.

JELÍNEK, J., ZICHÁČEK, V. *Biologie pro střední školy gymnazijního typu (teoretická část)*. 1. vydání. Olomouc: FIN PUBLISHING, 1996. 415 s. ISBN 80-86002-01-2.

KREJČA, J., KORBEL, L. *Velká kniha živočichů*. 3. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo Príroda, s. r. o., 2001. 344 s. ISBN 80-07-00863-2.

LEBLOVÁ, E. *Environmentální výchova v mateřské škole*. 1. vydání. Praha: Portál, s. r. o., 2012. 176 s. ISBN 978-80-262-0094-9.

Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy. 2. vydání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. 33 s. ISBN 80-87000-01-3.

MATEJČEK, Z. *Výbor z díla*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2005. 445 s. ISBN 80-246-1056-6.

MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2010. 248 s. ISBN 978-80-7367-627-8.

MICHALÍK, P., ROUB, Z., VRBÍK, V. *Zpracování diplomové a bakalářské práce na počítači*. 2. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006. 68 s. ISBN 80-7043-458-9.

NÁDVORNÍKOVÁ, H. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s. r. o., 2011. 160 s. ISBN 978-80-86307-87-9.

NOVOTNÁ, L., HRÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. 3. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. 82 s. ISBN 80-7043-281-0.

PECINA, P. *Tvořivost ve vzdělávání žáků*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 99 s. ISBN 978-80-210-4551-4.

PODROUŽEK, L. *Didaktika prvouky a přírodovědy pro primární školu*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. 156 s. ISBN 80-86473-37-6.

PODROUŽEK, L. *Přírodověda s didaktikou pro primární školu*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. 118 s. ISBN 80-86473-72-4.

PODROUŽEK, L. *Úvod do didaktiky prvouky a přírodovědy pro primární školu*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-45-7.

PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vydání. Praha: Portál, 2008. 322 s. ISBN 978-80-7367-416-8.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, s. r. o., 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

SYNEK, M., ŽATKA, R. *Environmentální výchova v terénu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 144 s. ISBN 978-80-87472-22-4.

ŠIMIK, O. *Základy seznamování s přírodou a společností*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě – Pedagogická fakulta, 2007. 160 s. ISBN 978-80-7368-490-7.

ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. 247 s. ISBN 978-80-246-1820-3.

TRNKOVÁ, K. *Říkadla o zvířátkách*. 1. vydání. Praha: STUDIO trnka s.r.o., 2012. 45 s. ISBN 978-80-87209-89-9.

Praktický průvodce třídním vzdělávacím projektem mateřské školy [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 27. 7. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/prakticky-pruvodce.pdf>.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 10. 6. 2013]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice, [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2000. [cit. 26. 7. 2013]. Dostupný z WWW:

[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty_evvo_cr/\\$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty_evvo_cr/$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf)

9.2 Informační zdroje

Dějepis.com [online]. Poslední aktualizace 13. 2. 2013 [cit. 29. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/index.php?page=000&kap=002&pod=4>

Ekocentrum Spálené Poříčí [online]. Poslední změna 28. 5. 2013. [cit. 30. 6. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.ekocentrum.cz/>.

Obvodní knihovna Skvrňany [online]. [Cit. 30.6.2013]. Dostupné z WWW: <http://www.skvrnany.wz.cz/knihovna.html>.

Občanské sdružení Ametyst [online]. Poslední změna 14. 6. 2013. [cit. 2. 7. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.ametyst21.cz/>.

Projektové vyučování v Pardubickém kraji [online]. Poslední změna 3. 6. 2011. [cit. 27. 7. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.projevypk.cz/index.php?text=1&id1=7&id2=65&iddoc=72>.

Rozhovor s Mgr. et Bc. J. Hiblem uskutečněný dne 22. 1. 2013.

Zúčastněné pozorování v Zoologické a botanické zahradě města Plzně uskutečněné v listopadu 2012 (výukový program „Domácí zvířata“) a v dubnu 2013 (výukový program „Cesta do Afriky“).

Zúčastněné pozorování v obvodní knihovně Skvrňany uskutečněné v březnu 2013.

10 Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1 – Fotografie z realizace programu „Všechno léta, co peří má“

Příloha 2 – Fotografie z realizace programu „Život v pravěké vesnici“

Příloha 3 – Souhlas rodičů ke zveřejnění fotografií

Příloha 4 – Nabídka programů pro mateřské školy – obvodní knihovna Skvrňany

Příloha 5 – Nabídka programů pro mateřské školy – Ekocentrum Spálené Poříčí

Příloha 1 - Fotografie z realizace programu „Všechno létá, co peří má“

Fotografie 1 Nesmáčivé peří (pokus)

Fotografie 2 Jak vypadá peří

Fotografie 3 Pozorování ptáků

Fotografie 4 Výroba dalekohledu

Příloha 2 – Fotografie z realizace programu „Život v pravěké vesnici“

Fotografie 5 Vyrobené ozdoby ze samotvrdnoucí hmoty

Fotografie 6 Tkání na stavu

Fotografie 7 Mletí obilí

Fotografie 8 Mletí obilí

Příloha 3 – Souhlas rodičů ke zveřejnění fotografií

Žádost o souhlas rodičů s použitím fotografií pořízených během výuky v 63. MŠ Plzeň, Lábkova 30, p. o. – KS/Zelená třída

Vážení rodiče,

jsem studentkou Západočeské univerzity v Plzni, studuji zde obor „Učitelství pro MŠ“. V rámci své bakalářské práce jsem s dětmi v Zelené třídě (odloučené pracoviště v ul. Karla Steinera, 63. MŠ Plzeň, Lábkova 30, p. o.) realizovala dva výukové programy s názvy „Všechno létá, co peří má“ a „Život v pravěku“. V průběhu těchto programů byla pořízena fotodokumentace.

Obracím se na Vás s prosbou o Váš souhlas s použitím těchto fotografií do své bakalářské práce.

Váš souhlas pro mne znamená významnou pomoc. Chtěla bych Vás ujistit, že získané fotografie budou použity pouze pro účely mé bakalářské práce a bude s nimi nakládáno v souladu s etickými zásadami.

Děkuji za Vaši ochotu ke spolupráci.

Martina Hrdličková

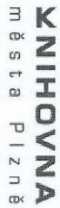
Martina Hrdličková

V Plzni dne 24. 5. 2013

Souhlasím s použitím fotografií, které byly pořízeny během realizace výukových programů „Všechno létá, co peří má“ a „Život v pravěku“ v KS/ Zelená třída (63. MŠ Plzeň, Lábkova 30, p. o.)

Jméno dítěte	Podpis rodiče
LUKAŠ ŽYKA	<i>[Podpis]</i>
JULIE HÁČKOVÁ	<i>[Podpis]</i>
ANETA MAREČKOVÁ	<i>[Podpis]</i>
SEMI BOKUDANIN	<i>[Podpis]</i>
Jana Panuška	<i>[Podpis]</i>
LEONKA ZOUBKOVÁ	<i>[Podpis]</i>
KOVÁŘÍK JAKUB	<i>[Podpis]</i>
ERASTIANU LEV	<i>[Podpis]</i>
ELIŠKA VÁČKOVÁ	<i>[Podpis]</i>

Příloha 4 – Nabídka programů pro mateřské školy – obvodní knihovna Skvrňany

Obvodní knihovna Skvrňany

Nabídka akcí pro MŠ

Putování za pohádkou – Povídání o pohádkách se skřítkem Knihovničkem.

Skřítek Knihovniček – knihovnická lekce pro nejmenší. Povídání se skřítkem Knihovničkem o knížkách, o tom, co je knihovna, o tom co a jak v ní najdeme.

Advent a Vánoce – zvyky a tradice předvánočního období.

Od Tří králů do Velikonoc – zvyky a tradice Masopustu.

Jaro se v léto obrátí - tradice a zvyky pozdního jara a léta.

Podzim – seznámení se zvyky a tradicemi podzimu.

Velikonoc – seznámení se zvyky a tradicemi jara a Velikonoc.

Máme rádi zvířata - Děti si v prostředí knihovny prohlédnou knihy se zvířátky, uslyší ukázky z knih se zvířecím hrdinou, seznání se s naučnými knihami o zvířatech a budou soutěžit v poznávání zvířat.

Akce se konají přímo v prostorách knihovny, vstup je zdarma.

Termín konání jednotlivých pořadů objednávejte na čísle telefonu 378 038 260, 378 038 261 nebo přímo v Obvodní knihovně Skvrňany, Macháčkova 28, Pízeň (nejméně týden předem), e-mail: skvrnany@pizen.eu, <http://skvrnany.wz.cz>

Příloha 5 – Nabídka programů pro mateřské školy – Ekocentrum Spálené Poříčí

HRÁTKY PRO (PŘED)ŠKOLÁKY

Záchranná stanice

- 1) Odkud jsme přijeli
- 2) Co je to ZS, jak funguje
- 3) Jaká jsou nejčastější důvody příjmu živočichů
- 4) Mlád'ata
- 5) Pohádka o zvířátkách – děti namalují obrázek k tématu
- 6) Ukázka zvířat

Ježek

- 1) Povídání o životě ježků
- 2) Hra – co ježek jí
- 3) Domaluj si ježka
- 4) Kontrolní otázky za ceny
 - co dělá ježek přes zimu?
 - čím se ježek brání?
 - čím se ježek živí?

Odlétá – neodlétá

- 1) Povídání
 - proč se ptáci na zimu stěhují?
 - kam se ptáci na zimu stěhují?
 - kteří ptáci tu na zimu zůstávají?
 - kteří ptáci na zimu přilétají?
- 2) Jak můžeme ptákům, kteří tu přes zimu zůstávají, pomoci?
 - plakát krmítka
- 3) Hra – přiřaď obrázky ptáků k plakátu (tropy, krmítka)

Domácí a divoká zvířátka

- 1) Povídání
 - co jsou to domácí zvířátka
 - co jsou to divoká zvířátka
- Jaké znáš?
- 2) Hra – přiřaď obrázky zvířátek k plakátům (statek, příroda)
 - dej dohromady zvířecí rodiny
 - pojmenuj jednotlivé členy zvířecích rodin (ovce, beran, jehně)